

הישיבה התשעים ושמונה

ביום החמישי י"ט בתמוז תשל"ג (23 ביולי 1970) משעה 10.30 לפה"צ עד 4 אחה"צ בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים האדונים אברמסון, אורבך, בלאו, בן-חיים, ייבין, מורג, מירסקי, מלמד, מלצר, סדן, קוטשר, רבין, ריבלין, שלי.
החברים היועצים האדונים אירמאי, בן-שמאי, ברידא, דותן, מיזלש, מיקם, פליישר, קדרי, רצהבי, שבטיאל.

- סדר היום: א. דברים לזכר שמחה זאב זאלצמאן ז"ל
ב. התעתיק מלועזית לעברית
ג. עניין הבחירות.

א. הא' קוטשר אומר דברים

לזכר שמחה זאב זאלצמאן ז"ל

מוריי ורבותיי, חברי האקדמיה, באתי היום לקשור הספד מטעם האקדמיה ללשון העברית לשמחה זאב זאלצמאן ז"ל. לא קיבלתי על עצמי שליחות זו משום שהייתי כביכול ממקורביו של המנוח, או משום שהכרתיו היכרות של ממש. אדרבא: תמהני, אם זכיתי לעשות במחיצתו יותר מתריסר שעות. נטלתי עליי לעשות רצונה של האקדמיה, משום שחבריי רובם לא ידעוהו פנים אל פנים, ומועט בלתי ניכר בלבד של חברי האקדמיה היה לו שיח ושיג אתו.
עצם העובדה הזאת יש בה כבר כדי להעיד על גדלותו של האיש, ובעיקר על מידתו היקרה ביותר: מידת צניעותו וענותותו.

הגע בעצמך: קם איש בארצות הברית, מושיט בקנה לאקדמיה את האמצעים להקמת בית משלה, הבית שאנו שרויים בתוכו, מייסד קרן, אשר פירותיה קודש מדי שנה לסייע בידי עובדי עבודה במחקר הלשון. הבית אמנם נקרא על שמו, והוא הדין לקרן. אך לשוא תשאל לא רק רחוקים, אלא קרובים מבאי בית האקדמיה, מיהו האיש הזה; הוא נשאר נחבא אל כליו, נסתר וכמעט בלתי ידוע אף בקרבנו. ואין זאת מלתא זוטרתי. דרכם של נדיבי לב בעבר ובהווה, ואף של אלה, אשר כוונתם טהורה היא, לשם שמים בלבד, להגדיל תורה ולהאדירה, כי שמים מעשיהם ומפעלותיהם מתפרסמים בציבור. תמיד יש מי שדואג מבחינה זו אפילו לעניו שבצענים שבקרב הנדיבים. ואין זה מקרה גרידא, ששמחה זאב זאלצמאן יוצא דופן היה מבחינה זאת.

הפגישה הראשונה שנפגשנו עמו, ביום שמחת חנוכת הבית הזה, הייתה בה משום הפתעה גדולה לרוב הציבור שנתכנס פה. בא האיש, והוא נשא נאום לא באנגלית, כמקובל לגבי אחינו בני ישראל שבגולת אמריקה, ובייחוד לגבי עתירי הנכסים שביניהם, אלא נשא נאום בעברית שוטפת, לא רק כבקי בלשון זו, אלא כמי שרגל על לשונו עברית מסוגנת ומהוקצעת, אשר גרסה דינקותא הייתה מציצה מבעדה. ואין פלא: הן בצעירותו מילא כרסו בש"ס ופוסקים. הוא לא חסך את שבת ביקורת על העשייה האישית בהקמת הבניין, אך הכול כדרכו, בדברי נועם. באותו נאום השמיע את ה"אני מאמין" שלו. הוא סיפר, כיצד נרתם לרעיון הקמת הבניין לאקדמיה, שלא הייתה באותם ימים – ואני מצטט את דבריו – "במוסדי חסד של שמות מפורסמים שמושכים את לב הקהל", אלה בין "מוסדים צנועים", אך מוסד המסמל את הגוס הגדול, כדבריו, "להחיות שפה... ולעשותה שפה מדוברת, נס יחיד במינו".

אך באותו נאום אמר גם דברים שהעידו לא רק על טיבו של זאלצמאן האיש הצנוע,

המבקש את המוצנע, האיש ואלצמאן שהוא נאמן ביתה של הלשון העברית, אלא אף על זאלצמאן הציוני, ואחרון אחרון על זאלצמאן היהודי. עדיין חרותים בזיכרוני אף הדברים אשר אמנם נאמרו, אך משום מה אינם מופיעים במאמר המודפס.

בדרכו לישראל, כך אמר, קרא מאמר, פרי עטו של אחד מעמיתינו באוניברסיטה, שהפריז ומפריז ביותר בהבלטת הקיטוב (הוא כמובן לא השתמש במלה זו, שלא הייתה עדיין קיימת) שבין ישראל ויהדות הגולה. זאלצמאן נתחלחל למקרא הדברים האלה. הוא דורש יחס גומלין בין ישראל לגולה. זאלצמאן ראה את הנולד כבר באותם הימים, והצביע על נקודת התורפה ביחסי גומלין אלה, נקודות תורפה שנתגלו ביתר שאת רק בשנים האחרונות. הוא דורש – אני מצטט את דבריו – "יחסי ידידות בין הנוער הישראלי ובין הנוער היהודי באמריקה. אחרי הכול הנוער הוא כיום הנותן את הטון". הדברים נאמרו בתקופה כשנדמה היה, שאנו מעוניינים בעיקר בוקני ארה"ב, בבעלי המאה, אך הסחנו את דעתנו כמעט כליל מצעיריה. ומאידך גיסא הוא דורש להפוך את הנוער הישראלי הלומד בארה"ב לשליחי ישראל מכל הבחינות – שוב דרישה שהתעלמנו ממנה להוותנו עד השנתיים האחרונות.

וזאלצמאן היה לא רק נאה דורש, אלא אף נאה מקיים. כאיש הביניים העומד בין שני העולמות, לא זו בלבד שדאג לחינוך עברי וציוני של בניו, אלא שלח בשנות השלושים את אחד מבניו שילמד בבית ספר תיכון בחיפה במשך שלוש שנים. באותו זמן הייתה תופעה זו, לפי מיטב ידיעותיי, יוצאת דופן לחלוטין בימים, שלא כבזמן הזה.

זאלצמאן היהודי סיים את נאומו בברכת "שהחיינו", בשם ומלכות.

לימים, בימי שהותי בארה"ב כאמור זכיתי לבקרו בביתו לא רק בחינת ביקור נימוסין, אלא לעתים כשליח מצווה.

זכות הביקורים האלה נתגלה לי שמחה זאב וזאלצמאן כטיפוס האידיאלי של "מרחם רבנן, מוקיר בני תורה". הוא עמד לפני מי שחשבו גדול ממנו בחכמת הלשון "בדחילו ורחימו" ממש, והן הוא היה בעל דעה, לא משום שהיה גם בעל מאה! קוראי מאמריו שפירסם בה"דואר" דרך משל, יכולים להעיד, שהוא היה סופר עברי בזכות עצמו. עדיין זכור אני את המאמר, שכתב על משנתו של מ' קפלן, מייסד תנועה ה-Reconstructionism, שהבהיר לי, יותר מכל מה שקראתי, את טיב תורתו של פרופ' קפלן. ויתרה מזו – הוא היה בעל השכלה כללית. פעם ציטט באוזני את שני הבתים הראשונים של שיר משירי גיטה בלשונו הגרמנית.

בשיחותינו היה תמיד חיוך של חן משוך על פניו, מעין מוזיגה של עונה ורצון כאחד. אך פניו ידעו גם רצינות, בעיקר כשביקר את התנהגותם המוסרית של אישים ומוסדות. שח לי פעם על מוסד יהודי חשוב (מטעמים מובנים לא ארמוז לטיבו), שנכשל בבחירת מנהיגו, המנוח היה כנראה מן הראשונים שמצאו פגמים בדרשות של דופי, שדרש האיש ברבים. עם זה העמיד הוא את חבריו על האחריות האנושית הגדולה, שהם נטלו על עצמם בהומינם את האיש, שהביא ביתו עמו ממרחקים. אין לי ספק, שלא קל היה לו למצוא פשרה בין האמונות והדעות שלו לבין הרצון בלבתי פגוע בזולת.

אם רשאי אני אפוא לעצב את דמותו של שמחה זאב וזאלצמאן ז"ל בזכות אותן השעות המועטות שעשיתי במחיצתו, בביתו אשר בניו-יורק, הייתי אומר: יודע אני מוקירי לשון עבר וחכמת הלשון העברית ובלשנים עברים; פגשתי לא מעט נדבנים, וביניהם אישים, שלבם, דעתם וידם פתוחות למוסדות צדקה ומדע ולצורכי הזולת. הרשו נא לי שאנקוט לשון לעז שאיני יודע תמורתה בעברית, הרבה "גינטלמנים" מושלמים הכרתי בארה"ב ואף כאן בישראל. מתברך אני בידידותם של אנשי מוסר, אשר פיהם, לבם ומעשיהם שווים. אולם דומה אני שלא מצאתי עדיין את המוזיגה היפה של איש הלב, בעל הדעה משלו, ובעל המאה בזכות עמלו הוא, איש רגיש למוסר ברשות היחיד וברשות הרבים, ציוני בלי מרכאות, המחפש את דרכו בין שני

העולמות ומשתדל להיות נאה מקיים, ויהודי הדבק בתפיסתו שלו את דת ישראל, שהיא אמנם רחוקה מתפיסת, וכל זה ועם זה, מכל מקום לפי מיטב הרגשתי והכרתי, מצטיין במידת ענווה של אמת וצניעות של ממש, כמות שמצאתיה בשמחה זאב זאלצמאן ז"ל.

ב. הא' בן-חיים: בישיבה הקודמת נדונו כמעט כל פרטי הצעת התעתיק. הגענו עד לאות t. על האותיות th היה ויכוח והצבענו על כמה הצעות. אבקש מן המזכיר הא' מדין להודיע לחברים על תוצאות ההצבעה של הישיבה הקודמת, כי עדיין לא היה סיפק בידינו להכין את הפרוטוקול.

הא' מדין: בגיליון שניתן לידכם כתובה תמצית החלטות שנתקבלו בישיבה הקודמת. עד כה נדונו העיצורים שבהצעת הוועדה, ונתקבלו החלטות מ-b עד t. לעניין t עליי להוסיף נספח אחד. בקשר לאות t – שתעתיקה יהיה ט – נדון גם עניין th שבמלים אנגליות. נשמעו חמש הצעות: הצעת הוועדה וארבע הצעות אחרות, ואף הייתה הצבעה על כל אחת מבין חמש ההצעות, אלא שהחלטה עדיין לא נתקבלה. ההצעה נרשמה, אך לא הוחלט דבר, ונביא את הדברים לסיכום עתה.

הצעת הוועדה הייתה, שבמלים ש-th נהגית כמו [t], כגון בשם הנהר Thames, יועתק העיצור th באות ט, ואילו בשאר המלים יועתק ת. בעד הצעה זו הצביעו 2. כנגד זה הייתה הצעת הא' רונטל, כי th האנגלית תועתק תמיד ת, ללא הבחנה כיצד מבטאים אותה. הצעה זו קיבלה 6 קולות.

הצעה, שנשמעה מפי הא' אירמאי ונתמכה על ידי הא' בן-חיים הייתה, שנעתיק את th האנגלית במקום שהיא הגויה כעיצור אטום-באות ת' עם גרש לסימן רפה; ובמקום שהיא הגויה כעיצור קולי (כמו this) – ד' עם גרש לסימן רפה. הצעה זו קיבלה 8 קולות. הצעה נגדית של הא' בלאו, שנבחרין בין שני th אבל נעתיקים האחד ס, והשני ז, קיבלה קול אחד.

ההצעה החמישית, של הא' מלצר, אמרה, שנעתיק th תמיד ט, שכן אין תועלת בהבחנה בתעתיק בין ט לבין ת, מאחר ששתיהן הגויות בפינו באותו אופן. לדעה זו נשאיר את ת לכתובין של מלים ממוצא קלאסי יווני או לאטיני; שם יש מסורת של ת. הצעה זו קיבלה 3 קולות.

הא' בן-חיים: לפי הנהג עד עכשיו, סיכמנו את הקולות, וההצעה, שקיבלה את המספר הגדול ביותר של קולות, היא שנתקבלה. אבל הפעם הייתה בקשה, שלא לראות את ההצבעה סופית. אנו מביאים עובדה זו לידיעת החברים, ותחליט המליאה, אם היא רואה בכך החלטה סופית. האם אתם רואים את תוצאות ההצבעה בפעם הקודמת שרירות וקיימות, או שאתם מבקשים הצבעה נוספת? לפי תוצאות ההצבעה בישיבה הקודמת השם Thames ייכתב באות ט; מלה כמו thin תיכתב באות ת' עם גרש, ומלה כמו this תיכתב באות ד' עם גרש.

הא' אברמסון: נראה לי, שיש סתירה בין ההצעות, אם מחליטים על ת עם סימן לרפה, אפשר לכתוב Thames – באות ת בלי סימן רפה, שכאן נהגה [t] וכתוב th.

הא' אורבך: איך תיכתב מלה כמו Theology?

הא' בן-חיים: נהגים לפי המבטא. לפי תוצאות ההצבעה, מלה זו תיכתב באות ת' עם סימן לרפה. הייתה הצעה אחרת לכתוב בכגון זה ת בלי כל סימן.

הא' ייבין: לסדר היום: לפי דעתי אין צורך להתחיל בכל הוויכוח ולעורר את כל הבעיה. יש שתי הצעות, שקיבלו מספר גדול של קולות, וצריך להתווכח על הצעות אלה ולהעמידן להצבעה.

הא' אורבך: בעית התעתיק צומצמה כאן למלים אנגליות. אבל כללי התעתיק עשויים לחול על מלים לועזיות בכלל. השאלה היא: האם אנו צריכים ויכולים לשקף את המבטא, או את הכתיב?

איני רוצה להכניס שלוש צורות של th האנגלית. מוטב לצמצם את העניין ולא לדייק כל כך. באנגלית יש ל-th שלוש אפשרויות. אפשר לוותר על ד' עם סימן הרפה. צורה כזו לא תתקבל. אך כיוון שיש רבים המבחינים במבטא יש מקום להבחין בין ת סתם לבין ת' רפה. לשם כך די בשני סימנים: ת, ת'.

הא' ברוידא: אנו צריכים לדעת, על מה אנו דנים. דומני, כי אין הכוונה כאן לחבר רשימה מדויקת בשביל מחברי מילונים. אם יש צורך בכך – יש מקום לוועדה מיוחדת. כיוון שאין הבדל בהגייה שלנו בין ט ובין ת – הרי אין בכך בלבד הנחיה ללומדים. הכוונה כאן היא לענות על השאלה: איך מעתיקים בעברית שמות בין-לאומיים ומלים בין-לאומיות? וכאן אסור, לדעתי, לטשטש את צביונו ההיסטורי של ת. כשם שהתלמוד מבחין בין ת"ו לטי"ת במלה תיאטרון, אף אנו צריכים להבחין כך, ולכתוב אסטטי, היפותטי וכו'. כל אותם מלים שמות ביוונית וברומית, שיש בהם בלשונות המערב th, כגון "תיאולוגיה" או "תומאס" (באנגלית שונה היגיו th בשתיקה, ואילו בצרפתית ובגרמנית – שווה), יש לשמור את צביונם ומחצבתם ההיסטורית. לפיכך יש לכתוב גם "תיאולוגיה" גם "תומאס" או "תמוזה" בתי"ו. יש עוד בעיה שולית: בגרמנית יש שמות פרטיים מפורסמים כגון גיטה, לוטר, תופמאנסטאל, שכותבים ב-th. ואולם כאן עלינו לנהוג לפי התעתיק הפונטי המקובל עלינו לגבי לשונות אירופה ולכתוב בטי"ת. שהרי בגרמנית נכתבה עוד לפני מאה שנה th במקום שכותבים והוגים t כיום, כגון: Thal (Tal), thun (tun), That (Tat), Thaler (Taler). ושוב: מדובר כאן בשמות גרמניים פרטיים בלבד.

אשר להוראות קרי לגבי גוונים בהיגיו th האנגלית, יש להניח זאת, כאמור, למחברי מילונים, או לוועדה שתציע כללים אחידים לסימון ההיגיו. אמנם התעתיק שלנו הוא פונטי בדרך כלל, ובכל זאת יש הבדל בין כללי תעתיק לבין סימני היגיו.

הא' אירמאי: אני חושב שאנו מערבבים שני דברים שונים. יש מלים ממקורות יווניים, שאנו רגילים לכתוב אותן בצורה מסוימת, ואין על כך מחלוקת. אך לא בזה אנו דנים. איש אינו רוצה לשנות את הכתיב של שמות ממקורות יווניים המצויים בשפתנו. מדובר בדבר מוגבל – בספרי הלימוד לבתי-ספר, במקצועות הגיאוגרפיה וההיסטוריה או במפות – כיצד לכתוב באותיות עבריות שמות לועזיים אלה? זוהי הבעיה היחידה, שאנו דנים בה. תיאולוגיה – זה לא שם של איש ולא שם של מקום.

במקרה זה הוויכוח הוא לא על תעתיק מיוונית, אלא על תעתיק מאנגלית. (הא' אורבך: וכיצד תכתוב "תיאודור"? הציבור הרחב בארץ והתלמידים לומדים אנגלית. זו השפה הזרה היחידה, שרוב הציבור והנוער מכירים אותה. ושם מלמדים אותם להבחין בין th, t, (thorn), (the) th, והתלמידים גם נבחנו על כך. השפה האנגלית יש לה אצלנו מקום מיוחד. קבענו בתור כלל, בלי יוצא מן הכלל, שהכתיב הוא פונטי, וכך הוא צריך להיות גם בתעתיק זה, ואסור ללכת לפי הכתיב. שם, שמקורו בצרפתית – נתעק לפי מבטאו בצרפתית. את השם Thames מבטאים [t], ולכן יש לכתוב אותו באות ט. הוא הדין לגבי השם Thomas באנגלית, שהפולנים כותבים אותו Tomasz, הספרדים או הפורטוגזים אומרים Tomé. כשהאנגלי אומר תיאודור, נכתוב באות ת', לפי המבטא באותה ארץ. אם נסטה מזה, הרי כללי התעתיק שלנו לא יהיו לפי כלל אחד, אלא שעטנו.

הטענה נגד ת' ונגד ד' (עם גרש) אינה כבדה. אין ספק, שכאשר נבוא לדון בתעתיק של

שמות ערביים – נצטרך להכניס את ד', ת'. ולמזלנו יש באנגלית אותו מבטא. מבחינה זו לא תהיה סתירה לגבי התעתיק של מלים ערביות.

הא' מייזלש: כאן אין זה סימן פונטי, כי אין מבדילים בין ט ובין ת בהגייתנו. מי שאינו מכיר את הגיית th שבשם אנלי – לא ידע איך לבטא. ומה הועלנו בכתיבת ת? אלא הסימן מאפשר לקורא לצייר לעצמו את הכתיב באנגלית. זה בפירוש לא סימן פונטי, אלא סימן של כתיב.

הא' רבין: עניינם של אותם שמות אנגליים, שמבטאים בהם את th כמו ת', נראה לי חסר כל חשיבות. יש מעטים כאלה. יכול להיות, שאנשים יחשבו, שאת השם Thomas צריך לבטא תיזמס, אם נכתוב ת. קיימת גם סכנה מסוימת, אם נכתוב את השם הזה באות ט. אנשים אולי לא יזהו אותו, כי הם אומרים תיזמס. ידיעת ההבדלים הדקים שבאנגלית אינה נפוצה ביותר. ואפשר לומר אותו דבר לגבי ההצעה לכתוב ד'. הידיעה מתי לבטא ד' ומתי ת' גם היא אינה נפוצה, יש לחשוב, שיעשו טעויות רבות, ואולי מוטב לוותר על כך. אמנם החליטה הוועדה על כך, ואני צריך להגן על החלטת הוועדה, אבל גם הוועדה לא ראתה בדבר חשיבות מיוחדת. מצד שני, לגבי עצם העובדה שאנו כותבים ת – זה לא עניין של פונטיקה; אנו רגילים לכתוב במלים יווניות ת, אם יש בהן th, זהו נוהג; איננו מכניסים כאן דבר חדש. בעיתונות אנו רואים שמות אנגליים, כמו השם של ראש הממשלה החדש הית, באות ת, לא ט ולא ס. למה נשנה הרגל קיים?

הוועדה בכונה לא הכניסה את הגרש. אני כשלעצמי מתנגד לזה. אפילו כאשר כותבים מלים ערביות בעיתונות לא צריך לכתוב את הגרש. כאשר גיע לערבית, נדבר על כך. איני רואה צורך לכתוב את הגרש, כי ת כשלעצמה מספיקה. כל אדם יודע, מהי ת במלה אנגלית. כלומר, כל אדם בעל חינוך, שהגיע ללימוד האנגלית, יודע זאת. מי שאינו מבדיל בדיבור בין t ובין th – לא עשיו לו כל עוול. הוא יבטא את שניהם כמו t.

הרקע לתעתיק שונה מן הרקע של הכתיב העברי. הוועדה אמרה, שתעתיק זה מיועד לשמות פרטיים ולשמות מקומות. בשעה שכתובין של מלים עבריות צריך להיות מכוון לכך, שכל אדם היודע עברית ידע להשתמש בו שימוש פעיל בצורה נכונה, הרי כאן מדובר על כתיב שיופיע בדברים מודפסים. יש להניח, שאנשים שיכתבו נכון, או המגיה בבית הדפוס, ידעו את המבטא הנכון. אין סכנה גדולה שיכתבו ת במקום ט במלים אנגליות. מי שכותב כך – או שהוא זוכר את הכתיב האנלי, או שראה את המלה באותו מברק של סוכנות הידיעות.

על כן האותיות ט, ת יופיעו בצורה רגילה. למה להכביד על הקורא העברי, ולשים גרש שאינו נחוץ? ת לבדה מורה על ת' (עם גרש). הבעיה של הבחנה בין ת עם גרש או בלי גרש קיימת רק במלים ערביות. היו תלונות, שיש לנו יותר מדי גרשים. למה גרבה בהם על ידי תוספת גרשים במקום שאין צורך בהם?

הא' ריבלין: בשמות שהם קבועים בשפה מדורית דורות אין בעיה. לא אכתוב "תיאולוגיה" אחרת מכפי שכתב מלה זו וקני. המדקדק והקפדן יעיינו במילון, ויראו מהו המבטא האנלי. אנו עם חי, והאקדמיה יוצרת שפה חיה.

עניין ת עם הגרש הוא מפוקפק בעיניי. עלינו לדעת, שגם בכנסת וגם סופרים גדולים אינם מבדילים בין ב (רפה) לבין ב (דגושה), ובכל זאת לא יעלה על דעתו של איש לוותר על דגש קל. אל לנו לוותר על ד', שמבטאה כדלית רפה. אני מציע להשאיר זיכרון לאות ד'. כל המעתיקים של ספרות ימי הביניים מחובות הלבבות ועד הכוזרי משתמשים באות ד'. הייתי רוצה, שמבטא זה יתקיים גם בעברית.

הא' קדררי: מדובר בתעתיק שהוא טראנסקריפציה, ולא טראנסליטרציה. לכן צריך

לקבוע כללים מנוסחים לפי ההגייה, ולא לפי הכתיבה. ההגייה צריכה להיקבע לפי השפה, שבה נהגים השמות. לא מדובר במלים בין-לאומיות שאינן בנמצא. כל מלה לקוחה מאחת השפות. צריך לנהוג לפי מוצאה של המלה.

הנה מדובר במלים שיוצתקו מאנגלית. באנגלית נוהגים להבחין בין הגאים שונים. לפי עיקרון זה צריך לקבל את הסימנים השונים גם כאן. השאלה, אם יהיה צורך לשים את הגרש מעל לאות ת או לאות ד. אפשר להבחין בין תעתיק מדעי לבין תעתיק כללי: בראשון אפשר לשים את הגרש, ובשני – שלא לשים אותו.

הא' ייבין: הערות קצרות למה שנאמר בוויכוח. אני תמה, מדוע מצמצמים את העניין רק לשמות פרטיים וגיאוגרפיים. מחר יכתוב עיתון שם של חברה "מניופקצ'ורס לייף אישורנס". (הא' בן-חיים: זהו שם פרטי של חברה.) מדוע אנו מדברים על שמות? הפלפול הזה, אם זהו שם או אינו שם אינו מעלה ואינו מוריד, כי "מניופקצ'ורס" נשאת מלה ולא שם. משהו דיבר על כתיב פונטי. כלום אנו מכינים תעתיק פונטי? אנו מכינים תעתיק מתואם פחות או יותר למבטא הרווח באותה שפה.

למה לנו גרשים שאינם נחוצים? אין צורך לא באות ת' ולא באות ד' עם גרש; מספיק לנו ההבדל שבין ט ובין ת. הרוב אינו מבדיל בכך.

הא' בן-שמאי: יש שמות בין-לאומיים, ופירוש הדבר שאם מלה משמשת בהרבה לשונות – יש לה שורש אחד. לא נעתיק את המלה "תיאולוגיה" בתעתיק אחר באנגלית. אנו יודעים, שזו מלה שיש לה הוראה אחת בכל הלשונות. יש לנו רשות ואפשרות ללכת לפי המקור, וכך אמנם נהגנו.

השאלה היא לגבי מלים אנגליות ממש. לשאלה שעורר הא' ייבין רצוני להשיב, שאם אנו משתמשים במלה אנגלית לשם – וזה אינו שם פרטי מעיקרו, אלא מלה המשמשת כשם – הרי דין מלה זו כדין שם. להרבה שמות אנגליים יש הוראה בשפה זו. אין להבחין בין שם ובין מלה במקרה זה. המדובר בשמות פרטיים, בשמות אנשים, בשמות של מקומות, ואפילו בשמות של ספרים. אני מציע לפשט. אין צורך בגרש באות ת' וגם לא באות ד'. הכתיב בשביל שימוש מצומצם זה אינו יכול להיות פונטי ממש, וגם לא כתיב של ממש.

על כן אני מציע להעתיק כל th אנגלית וגם גרמנית באות ת. גם הגרמנים הם שמרניים בכתיבתם של שמות. אין זה תעתיק פונטי – תעתיק כזה אפשר לעשות בתעתיק מדעי. אנו יכולים לנהוג בפשטות גמורה, קצת לפי ההרגל ולפי המסורת. נעתיק כל אנגלית, גם במלה כגון Thames באות ת. הוא הדין לגבי גרמנית. כל th בשפה זרה נעתיק ת, וכל t-t. בערבית המצב שונה. הקרבה לערבית איננה דומה לקרבה לאנגלית. היה זמן, שלשון הרוסית שימשה הרבה. והיה זמן שהלשון הגרמנית הייתה נפוצה. היום הלשון האנגלית משמשת הרבה. זהו עניין מקרי. אני חוזר ומציע, שכל th בלועזית נתעקנה ת, וכל t נתעקנה ט, וכך נצא ידי חובת תעתיק של מלים בין-לאומיות, שהן רבות מאוד, ובאות מן הלשון היוונית.

הא' אברמסון: עד המהפכה ברוסיה היו שני סימנים לאותיות: סימן רך וסימן קשה, עד שהחליטו להסתפק בסימן אחד. למה צריך להכניס ט, אם מכניסים גם ת בסימן רפה? אלמלא הצענו ת' עם גרש – היה לכך טעם.

הא' בן-חיים: החלטנו לתעתק ט בכל מקום שכתובה האות t. התעוררה שאלה לגבי האנגלית, שהיא לשון מצויה אצלנו, ושבה th מבוטא בכמה צורות. היה ויכוח, אם להבחין או לא לגבי המבטא. יש אומרים, שנסתפק באות ת בלבד בלי סימן, ויש אומרים שצריך לעשות הבחנה על ידי הגרש.

בעניין th האנגלי היו שתי הצעות. הצעה אחת אומרת, שכאשר המבטא הוא כמו t (Thames), נכתוב ט, וכאשר המבטא הוא כתי"ו רפה (Heath) נכתוב ת' עם גרש. הצעה אחת אומרת שבכל מקום שכתוב th נכתוב ת בלי גרש, בלי להתחשב במבטא. ההצעה השלישית היא, שמבחינים, אבל ההבחנה אינה מתבטאת בגרש של האות ת.

הצעה א'	הצעה ב'	הצעה ג'
ת	ת	Heath ת'
ט	ת	Thames ט
ת	ת	that ד'

איננו רואים את ההצבעה הקודמת כמחייבת.

הא' רבין: אני רוצה להציע סדר אחר להצבעה. השאלה, אם לכתוב Thames באות ט או ת, היא שולית. השאלה העיקרית היא, האם לציין את th באות ת עם גרש או בלי גרש. אני רוצה להציע, שהשלב הראשון יהיה החלטה, אם כותבים ת רגילה או ת עם גרש. לאחר שנחליט על כך, תעלה השאלה השנייה: האם מציינים th קולית באות ד' עם גרש? השאלה השלישית היא: האם צריך להתחשב ביוצאים מן הכלל שבאנגלית או לא? על כך צריך להצביע בסוף.

הא' בן-חיים: עיקר הבעיה היא, אם כותבים th – ת או ת' עם גרש.

בעד הבעת th האנגלית – ת (בלי גרש) – 15

בעד הבעת th האנגלית – ת' (עם גרש) – 6

הא' בן-חיים: לעתים המבטא של th הוא י'. השאלה, אם מתעלמים ממבטא זה או לא, ואם לא – מה יהיה הסימן? יש הצעה לסמן זאת – ד' (עם סימן רפה).

בעד הבחנה של th (כגון that) ותעתיק ד' – 11

נגד הבחנה זו ובעד תעתיק באות ת – 12

הא' בן-חיים: יש מלים באנגלית, יש להן כתיב היסטורי th, אלא שמבטאן הוא t. הוועדה הציעה לכתוב ט: Thames טמוזה. כנגד זה עלתה הצעה שלא להתחשב בכך.

הא' ברודא: מסופקני, אם יש באנגלית יותר משתיים-שלוש מלים שכתובן th, והקרי t. כיון שסיבת הכתיב האנגלי היא היסטורית, יש להניח זאת גם בעברית ולכתוב ת.

בעד ההצעה לכתוב מלה כמו Thames טמוזה, באות ט – 5

בעד כתיבת מלה כמו Thames – טמוזה באות ת – 18

ההצעה להעתיק כל th אנגלית באות ת – נתקבלה.

הא' רבין: הבעיה של כתיבת האותיות v, w הייתה אחת הבעיות הקשות ביותר, שעמדו לפני הוועדה, ורצוני להסביר מדוע. הבעיה מחולקת לשתי שאלות: האם עלינו להבחין בין v ובין w האנגליות, או במקבילות בשפות אחרות? הוועדה מציעה שלא להבחין. עניין זה יבוא לדיון. ולשאלה עצמה, איך כותבים את ההגה v – לא היה דבר פשוט יותר מאשר לבחור באחת מן השתיים: או לכתוב תמיד ו, או לכתוב תמיד ב. אפשר לכתוב כל v – ב (בלתי

מסומנת), כי לפי החלטה שלנו על הכתיב העברי צריך לכתוב כל s באות ב דגושה. ברגע שיתחילו לכתוב על פי החלטות האקדמיה, ממילא תבוטא כל ב לא דגושה v. אלא שהוועדה ראתה זאת כהגומה, שנכתוב בתחילת מלה ב בלי דגש. חשבנו שזה מנוגד יותר מדי לנוהג שלנו. קשה לתאר, שיתחילו לכתוב ורשה באות ב: "ברשה". הצענו אפוא, שבתחילת מלה יכתבו ו. אפשר לכתוב גם באמצע המלה ובסופה ו. אלה הן שתי שאלות נפרדות. אך ברוב המקרים נהוג לכתוב ב (רפה) בסוף, ואנו חייבים ללכת לפי הנוהג.

יש נקודה ארכימדית: בתחילת המלה ו, ובסופה ב. ניחא. ועכשיו באה השאלה: מה יהיה באמצע המלה? היו שתי הצעות: האחת – לכתוב תמיד ו באמצע המלה. למעשה החלטה זו שימשה את הוועדה למונחי הקשר והאלקטרוניקה, כשהחליטה לכתוב "טלוויזיה". (הא' בלאו: ו אחת או שתיים?) לפי החלטת האקדמיה צריך לכתוב ולסמן את התנועות שורק וחולם, וממילא הויו היחידה מסמנת עיצור. אם זה לא יבוצע, יצטרך ותמיד לכתוב שתי ויזים לסימן העיצור. תהינה מלים רבות, שבהן תופיע ו או אפילו וו באמצע המלה. חברי הוועדה ראו בכך פגם. הייתה הצעה בוועדה להנהיג כלל נוסף: לכתוב באמצע המלה תמיד ו, אבל אם יש חולם או שורק לפני העיצור או אחריו – לכתוב באמצע המלה ב.

היו על כך חילוקי דעות בוועדה, והוועדה החליטה שלא להציע זאת, כי לא נוח להציע כלל, שלפיו צריך לפעמים לכתוב כך ולפעמים אחרת. כך הגענו לפשרה האומרת: בתחילת מלה לכתוב ו, ובאמצע ובסוף לכתוב ב (סובורוב, אברסט, ליברפול). כאן יש שתי אותיות לאותו הגה – מפני מנהגי הכתב העברי. אני מבקש להעמיד זאת לדיון.

אשר להבחנה בין v ובין w היו שתי סיבות, שהניעו את הוועדה שלא להציע זאת. האחת היא – שבקהל הישראלי, אפילו בין יודעי אנגלית, אין מבחינים במבטא. אצלנו נהוג לבטא גם בשמות אנגליים את w כמו v. יש מסורת יהודית עתיקה גם באנגליה וגם באמריקה, שיהודים אינם שמים לב לכך. בחברה יהודית מבטאים את w כמו v. אולי מותר לנו ללכת לפי מסורת יהודית זו. הסיבה השנייה שמנעה אותנו להבחין היא, שלא מצאנו שום הצעה, שלפיה יהיה אפשר לתעתק w בצורה אחרת מאשר את v. הייתה הצעה לתעתק את w בשורק. כלומר – לכתוב וילסון. אך צורה זו תקשה על הקורא. זו אינה הצעת הוועדה.

הא' בלאו: נראה לי, שלא כדאי להבחין בין w ובין v כשם שלא הבחנו לגבי th. מאידך איני מבין – על רקע של כללי הכתיב חסר הניקוד – למה לנו ההבחנה בין ו לבין ב. לפי מה שלמדתי מד"ר איתן, בכללי הכתיב חסר הניקוד חייבים לציין כל חולם בנקודה מעל לאות, וכל שורק בנקודה בתוך האות ו. יוצא, שכל ו ללא נקודה תיקרא כעיצור, ולא כתנועה. לכן אפשר היה לפשט ולהשתמש אך ורק באות ו כדי להביע גם w וגם v, ואפילו בסוף המלה.

הא' ברוידא: למרות ההתנוונות בהגיית העברית, הרי ההבחנה בין v ובין w היא בשיתין של הלשון העברית. יש יהודים, שעד היום מבטאים את הויו כמו בעברית ובאנגלית, וייתכן שהדבר יתחדש בהיקף רחב יותר.

אסור, לדעתי, לקבוע לגבי תעתיק מלים ושמות לועזיים קביעה, שהיא מלכתחילה בניגוד לרוח הלשון. כיוון שאין ב רפה מצויה בראש מלה – אין להנהיג אותה גם בתעתיק מלועזית. ב רפה, אם יש צורך בה, יש לשמור לסופי מלים.

לדעתי ההבחנה בין w ובין v יכולה להיעשות בדרך פשוטה והגינית, בלי לסטות מן הנוהג ומן המסורת, בדרך שאין בה כמעט מן החידוש. אין צורך אלא לפסוק באופן חד-משמעי: הואיל והויו העברית המקורית היא w לפי הגייה, יש להניח את ו לצורך זה גם בתעתיק (מתוך הנחה שבאחד הימים תיתן האקדמיה דעתה, שלא תודפס בספר ובעיתון ו שרוקה בלי שורק, וכן ו חלומה בלי חולם). ובכן, אם w תועתק ב-ו, הריני מציע להעתיק v בתעתיק מסורתי

למדיי, כפי הנהוג ביידיש ובעברית – בשתי ו. ועוד אני מציע להנהיג לצורך זה, כנהוג ביידיש המודרנית, את הוי"ו הכפולה כאות יצוקה אחת – כשהרווח בין שתי הו"וים קטן מן הרגיל. אני מציע, שכל הגה שהוגים v יכתב בו"ו כפולה, ובכן: ווארשה, וואן גוך; לעומת זאת אוסקר ויילד בו"ו אחת.

הא' מלצר: אני מבקש, שלא לראות את ההוראה לכתוב כל ו חלומה בחולם, וכל ו שרוקה בשורק, כהחלטה מחייבת. היא מחייבת בתיאוריה. העיתונות לא קיבלה זאת, היא לא תקבל זאת, וגם אינה יכולה לקבל. ו חלומה היא בגדר חלום. (הא' ייבין: מי ייפה את כוחך לומר, שהעיתונות לא תקבל זאת?) ואשר לעיצור – בסוף מלה כותבים ב, ובתחילת מלה כותבים ו. השאלה היא, מה כותבים באמצע המלה. זה אולי בניגוד להגייון, אבל יש לכתוב ו או ב באמצע המלה לפי הדקדוק העברי. צריך לערוך רשימה מדויקת, מתי יש לכתוב באמצע מלה שתי ו, ומתי לכתוב ב. באמצע המלה יבחינו בין ו ובין ב לפי אימות הקריאה הבאות לפני כן.

הא' ייבין: זה עכשיו קיבלנו החלטה להבדיל בין t ובין th באנגלית, לכתוב את האחד ט והשני ת, אף על פי שאיני יודע אם יש 5% מדוברי עברית המבדילים בין ט ובין ת. כאשר אנו באים לאותיות v, w – וכאן יש הרבה יותר מ-50% המבדילים או מנסים להבדיל – פתאום נעלם הדבר מעינינו, ואנו מחליטים ששתיהן – v, w – זה אותו דבר. אני חושב, שיש יותר מ-50% המבדילים. כאשר יתפרסם ברבים, שהאקדמיה החליטה, שאין הבדל בין v ובין w, 95% מן היישוב ילעוו, ובצדק. במקום שאין מבדילים בדיבור, הבדלנו בכתוב; במקום שמבדילים בדיבור, לא הבדלנו לא בדיבור ולא בכתוב. איני נוטה ללכת אחר המקובל. אם ללכת אחרי המקובל – הניחו לכל אחד לעשות כרצונו. למי דרושים כללי התעתיק? אנו רוצים לתקן משהו ולהדריך את הציבור, כיצד ינהג. האנגלית אינה שפת אמי, אבל לפחות אני משתדל להבדיל בין v ובין w במלים אלה.

אין כל מניעה לכתוב ב בראש מלה. יש כתיבים מסורתיים, ואותם לא נשנה: וינה או וילנה יכתבו בו"ו. מדוע לא נכתוב ב כנגד v, וכנגד w שלא באנגלית? בשפות אחרות, שבהן אין מבדילים ביניהן, גם אנו לא נבדיל.

הא' אורבך: וכיצד תכתוב "המלכה Victoria"?

הא' ייבין: "ביקטוריה". לא הבינתי את דברי הא' ברוידא. מצד אחד, הוא תמך בהבחנה בין v ובין w, ומצד שני הוא מציע להעתיק v בשתי ו"וים צמודות. לפי דעתי זהו דבר והיפוכו.

הא' דותן: קשה להבין את הטוענים עכשיו, שהלשון העברית היא לשון שמיט, אחרי שהחלטנו בהצבעה שלא להבדיל בין ת ובין ת'. ואגב איני יודע, מה נעשה בשני הגאים אלה כאשר נגיע לתעתיק מערבית לעברית. מכל מקום אם לא הבחנו בין שני הגאים אלה, איני רואה צורך להבחין בין v ובין w אנגלית.

אני תומך בהצעה הראשונה של הוועדה, אך מבקש להוסיף דבר שלא נאמר כאן, והוא – שיש לסמן את ב הרפה בסימן של רפה; וזאת נוסף על סימון ב דגושה (פוצצת) בדגש, ואלה נימוקיי. אנו מקבלים כעובדה מוגמרת המלצה של ועד הלשון בכללי הכתיב, שיש לסמן ב, פ, פ דגושות בדגש. אמנם האקדמיה סמכה ידיה על כללי הכתיב של ועד הלשון, אך בכללי הכתיב בא הדבר הזה רק כהמלצה, ולא כחלק של הכללים.

הא' בן-חיים: יש החלטה החלה על ב, כ, פ.

הא' דותן: ייתכן, שהייתה ועדה ששינתה שינויים קלים בכללי הכתיב, אבל אין בהם כלל,

שיש לסמן דגש באותיות אלה. (הא' בן-חיים: זוהי טעות.) אני מבקש, כי בהודמנות זו, כאשר דנים בתעתיק, נשוב ונבחן שאלה זו. ואגב אורחא אעיר, כי אותו אישור רטרואקטיבי, שנתנה האקדמיה להחלטות ועד הלשון, טעון בדיקה גם בדבר נוסף – הכללים שבבררה הושמטו. דבר זה נעשה, כפי הנראה, על ידי הוועדה לאחר החלטת המליאה. גם דבר זה טעון בדיקה. אני מבקש שלא להתייחס אל כלל דיגוש ב, פ, כ, כאל עובדה מוגמרת, מאחר שהוא לא אושר על ידי המליאה.

להצעתו לסמן תמיד את סימן הרפה יש נימוק נוסף, שהוא מעשי. בתודעתו של הקורא בעיתון ב חסרת הסימן איננה בהכרח ב רפה (חוככת). היא עשויה להיקרא בדיגוש או ברפיון, הכול לפי הקשרה בטקסט העברי. קונטקסט כזה אינו קיים במלים לועזיות, במלים שבתעתיק שלא אחת אינן ידועות כלל לקורא העברי. לכן יש לתת סימן מיוחד, לציון הרפיון של ב. הנימוק שהושמע כאן, שאין צורך בשני סימנים, שהם כאילו כפולים, אינו תופס. קודם כול – מבחינה היסטורית, הרי הסימנים הדגש והרפה גם יחד הם חלק משיטת הניקוד הטברנית. הם באו לעולם בעת ובעונה אחת, ושימשו זה לצד זה. בטקסטים מנוקדים ראו אפשרות להשמיט אחד מהם. בטקסט לא-מנוקד – אין אפשרות להשמיט את הסימן האחד. אני מציע אפוא, שבכלל שיתקבל בתעתיק נחייב לסמן את הרפה. אני מבקש להחיל את הכלל הזה גם לגבי יתר האותיות כגון כ, פ.

הא' בן-חיים: אני רוצה לתקן רושם, העלול להתקבל מדבריו של הא' דותן ולתת גם הסבר. ראשית, אין זה נכון שלא הבחנו באנגלית בין th ל-t; עשינו הבחנה זו במה שהחלטנו לכתוב ת כנגד th, ולהעתיק t באות ט. אמרנו, שכיוון שאות ת אינה משמשת בכלל בתעתיק הלועזי, נסתפק באות זו בלי תוספת גרש כדי להביע th אנגלית. אולם אין זה שייך לעניין ב, שהיא אות הקיימת בתעתיק.

בכללי הכתיב של ועד הלשון, שאישרה וקיבלה אותם האקדמיה, נאמר בניסוח משנת תש"ב: "האספה של ועד הלשון החליטה גם על דיגוש ב, פ, כ, כשהן צריכות להיבטא קשות" ("לשונונו" יא, עמ' 234).

ולעניין הכללים שבבררה, שעליהם דיבר הא' דותן, בכללי הכתיב – הרי לאחר שנתקבלו באקדמיה כללי הכתיב, כפי שאושרו בוועד הלשון, נבחרה ועדת ביצוע. ועדת הביצוע באה בדברים עם משרד החינוך. משרד החינוך שאל: יש כאן בררה, מה נלמד? היו שתי אפשרויות, מה להציע למשרד החינוך. על דעת הוועדה הוצע להורות לתלמידים את הדבר שנמצא לא בבררה, אלא בעיקרו של הכלל.

הא' דותן: מונחת לפניי חוברת של כללי הכתיב חסר הניקוד, ואין בה כלל כוזה. אך בהקדמה כתוב: "לבסוף נזכיר שנוסף על כללי הכתיב האלה... החליט ועד הלשון... להמליץ על הנהגת כתיב העיצורים ש, ב, פ, ה, להבדילם מן...".

ואני מבקש אפוא שלא להסתמך על המלצה זו לעניין התעתיק כאן. העניין טעון בדיקה. איני יודע, על מה הצביעו חברי המליאה, על נוסח זה, משנת תשי"ח-תשי"ט, או על נוסח אחר. הא' בן-חיים: אני מודה על ההערה ואני מבקש לבדוק אותה.

הא' קדרי: נקבע, ש-w, v בראש תיבה יהיו ו, כדי שאיש לא יבטא זאת כמו ב קשה. כלל זה יש להרחיב ולהחילו גם על אמצע המלה, כאשר ייתוספו סופיות למלים לועזיות, לאחר שנקבע כי בסוף תיבה תבוא ב רפה.

הא' ריבלין: אין שפה עשירה כמו הערבית לעומת שפות אירופיות וגם לעומת העברית. בערבית אין ב רפה ואין פ דגושה. יש להדגיש זאת כאשר אנו דנים על w, v. לנו יש מבחר גדול,

ועלינו לעשות הבחנה. ייתכן שיבוא יום, שנבטא את w נכון. האקדמיה אינה דואגת לביטוי העיצורים. נחיה נא את הגייתה המקורית של ו.

הא' בן-שמאי: הא' ייבין חושש, שמא נעשה עצמנו לצחוק בהגייה רעה של v האנגלית. לזה איני חושש. הגייתו של הציבור במלים לועזיות לעולם היא עילגת. ידוע, שלכל אומה יש הגייה שלה. כנגד זה כדאי שישתדלו המציעים שלא לשים עצמנו לצחוק בעיני עצמנו. כאן אפשר לעשות בכתוב יותר מאשר בהגייה. אם נקבל את ההצעה להעתיק את v כו"ו כפולה, מה תהא צורתו העברית של שם פרטי כגון Wavell בין לעצמה בין בהוספת ו' החיבור? בעיני הקורא העברי הפשוט יהיה זה דבר משונה וקרוב למגוחך. אני מציע שנחשו יותר לצד האסתטי של העין מאשר לצליל של האוזן.

הא' אברמסון: לא באנו לקבוע תורה חדשה, אלא ללמד את בני האדם, איך לכתוב מלים לועזיות. ההנחיה הייתה להתקרב עד כמה שאפשר להגיית המלה באותה שפה. היום התחלתי לשמוע דברים בנוסח: פה מבטאים כך, לא צריך לדייק. בין v לבין w ודאי שצריך להבדיל. אנו רוצים לקבוע כללים למי שרוצה לכתוב כראוי. כמדומה, שהצעת הוועדה, שלא להבדיל בין v לבין w אינה נכונה. יש להבדיל ביניהן. דומני שאפשר להציע הצעה, שאף כי לכאורה היא קשה לעין, הריהי סבירה. כשם שהנהגנו באותיות ג', ז', צ', אולי אפשר להציע כי v תועתק באות ו, ואילו w – באות ו' בנרש או בקו מבחין.

הא' מלמד: אני מציע, שגם בסוף תיבה תבוא ו, אלא בתוספת י לפניה כמו "סתיו", "עכשיו". כאשר תבוא האות י לפני האות ו ידעו הכול, שזה עיצור ולא תנועה.

הא' בן-חיים: קודם כול לעניין בפ"פ דגושות, שהזכירו הא' דותן. אני מדגיש שזו הייתה החלטה מחייבת של ועד הלשון, וכך נוסח הדבר בהקדמה למהדורה הראשונה של כללי הכתיב בתש"ד. לצערי איני יכול לומר, כיצד קרה שבמהדורה מאוחרת יותר נכתב שהוחלט "להמליץ", בלא שהיה כל דיון ושינוי בשאלה. ייתכן שזהו שינוי ניסוח בהיסח הדעת, אבל אני מצייץ, שלעולם לא היה דיון לשנות את ההחלטה. אשר לעניין ההבחנה בין v ל-w, בהיותי מוזכר הוועדה לתעתיק של ועד הלשון ניסחתי את החלטותיה לפרסום. זוכר אני היטב מה הייתה הכרעת הוועדה. כשישבתי בוועדת התעתיק של האקדמיה, תמכתי בהחלטת הוועדה של ועד הלשון, הנראית לי גם היום נבונה ומחושבת יפה, היינו וי"ו כפולה לציון w, במקום שאינה מצוינת על ידי בי"ת (רפה); וי"ו יחידה לציון w.

אני שומע שבשמות כמו וולפסון או ויזו מבטאים ברדיו את w האנגלית. בשם כמו ויינשטיין מבטאים את w כמו v. הלשון האנגלית רווחת בתוכנו. אין סיבה סבירה, שלא לתת אפשרות להביע את ההגה הזו, כאשר הדבר מעוגן בהיסטוריה של הלשון העברית. זה רווח בעדות שונות, זה נמצא גם בערבית, ושם הרי נצטרך לקיים את ההבחנה. מניין צמח שימוש ב הרפה להגה v? העברית לא התחילה לא עם ועד הלשון, ולא עם האקדמיה. במשך דורות כתבו סופרים לבוב, חרקוב. מה עשתה הוועדה? היא לא באה לעקור דברים. היא חיפשה כללים סבירים, שיררו מתי לכתוב ו ומתי ב. היא הגיעה לכלל החלטה: מאחר שיש תנועת o ותנועת u הנכתבות באות ו, כותבים אחריהן או לפניהן ב רפה. הרפה היא מסורת רגילה. הוועדה ראתה מלים הכתובות באות ב רפה, ומצד שני מלה כמו וילנה. לכן הציעה כלל זה. נראה לי, שזה כלל נכון. על פי הרוב הוא יעזור לנו. במה דברים אמורים? אם נבחין בין v ובין w. נחליט קודם על השאלה הזאת. הצעת הוועדה היא:

בתחילת תיבה תיכתב ו; בסופה – ב רפה. לגבי אמצע התיבה יש שתי הצעות: האחת –

תמיד ב רפה; השנייה – בדרך כלל ו, אבל לפני חולם או שורק או אחריהם – ב רפה, שלא להרבות וי"וים רצופות. אחר כך נעלה את השאלה, אם בכל זאת כדאי לעשות הבחנה לגבי w האנגלית.

הא' רבין: אם אנו מחליטים קודם, שצריך לכתוב ו בתחילת המלה, כפי שהציעה הוועדה, הרי זה חוסם את הדרך בפני החלטה לכתוב ב רפה בתחילת מלה. נעמיד קודם להצבעה את השאלה, אם מבחינים בין v ובין w בתעתיק מאנגלית.

הא' מייזלש: אי אפשר להצביע על כך, בלי לדעת כיצד מבחינים. הכול מודים, שיש להבחין; השאלה היא, אם יש דרך קלה להבחנה זו.

הא' ברוידא: אי אפשר להחליט לגבי האנגלית לחוד מהחלטה לגבי הערבית, כיוון שאות ו הערבית היא ו העברית. זה צריך להיות היסוד.

הא' בן-חיים: אפילו נחליט, שלא להבחין לגבי האנגלית, אין זה פוגע בערבית. כי בערבית אין ב רפה; בערבית יש רק ו. אני מבקש לנתק זאת מן הערבית. האם סבורה המליאה, שיש הכרח להבחין בין v ובין w בתעתיק מאנגלית?

בעד הבחנה בתעתיק מאנגלית – 9

נגדה – 12

ההצעה להבחין בין v ובין w בתעתיק מאנגלית – לא נתקבלה.

הא' בן-חיים: נעבור להצבעה על ההצעות השונות.

הא' מלצר: אני מבקש, שיכינו רשימה, שתבהיר לנו, מתי תבוא ו, ומתי תבוא ב רפה באמצע המלה.

הא' בן-חיים: לפנינו ארבע הצעות:

- הצעה א': בתחילת התיבה – ו, בסוף התיבה ובאמצע התיבה – ב רפה.
 הצעה ב': באמצע התיבה – ו, אבל ליד חולם או שורק לפניו או לאחריה – ב רפה.
 הצעה ג': בסוף התיבה – ו עם י לפניו (כמו "סתיו").
 הצעה ד': גם באמצע התיבה ו, אבל אם יש לפניו אם קריאה (ו או י) – אפשר לכתוב ב רפה – לפי הדקדוק העברי.

הא' ברוידא: אני מציע לכתוב על הלוח דוגמאות, כיצד כותבים לפי הצעת הוועדה, למשל, את המלים הבאות: Soviet, Vasilii, Rostov, Kovalevski, Vladivostok, Antwerpen.

הא' מלמד: את הצעתה השנייה של הוועדה לגבי האמצע אני מציע להחיל גם על סוף התיבה.

הא' בלאו: אני מציע: לעולם ו, וזאת לאור העובדה, שכל ו היא עיצורית. חולם ושורק חייבים לציין בנקודה – זה כבר הוכרע.

הא' בן-חיים: הכול מציעים ו בראש מלה.

ההצעה לכתוב ו בראש מלה – נתקבלה (הא' ייבין מנע מהצבעה).

הא' דותן: אני מוכרח לומר, שאחרי שראיתי את הדוגמאות – אני מהסס, ואיני בטוח, אם

אין חברים נוספים שמהססים. אנו עומדים לקבל החלטה רצינית, ואנו נחפזים במקצת. אמנם היה ויכוח, אבל לא ראינו מספר מספיק של דוגמאות. עמדתי להצביע בעד ההצעה הראשונה של הוועדה, אך הדוגמה "אנטברפן", מעלה בי פקפוקים. אני מבקש מן המזכירות, שתכין מבחר גדול של דוגמאות לכל אחת מן ההצעות, ואחר כך נצביע.

הא' בן-חיים: החברים קיבלו את החומר. חוקה על החברים, שהם יודעים למצוא דוגמאות ולסייע לוועדה ולמליאה. לדחות את ההצבעה עד החורף, מפני שחברים לא ראו דוגמאות מספיקות - איני יכול להמליץ על כך.

הא' אירמאי: בעניין זה דשנו הרבה. ספרים רבים מחכים להדפסה, וכל דחייה שלנו מעכבת את העבודה. סבורני, שלכל אחד מחברי המליאה הייתה שהות מספקת לבדוק את הדוגמאות. אני מבקש, שנכריע בהצבעה.

הא' מלצר: בדקתי מאות מלים במילון וראיתי שבאמצע המלה אחרי י ואחרי ו באה ב.

הא' דותן: מה פירוש "דשנו"? דשנו בכך סביב שתיים-שלוש מלים. כאשר מגיעה דוגמה אחרת, אנו עומדים תוהים.

הא' בן-חיים: מי בעד דחיית ההצבעה?

בעד דחיית ההצבעה - 1

נגד הדחייה - הרוב

הוחלט להמשיך בדיון ובהצבעה.

הא' בן-חיים: נצביע על תעתיק ההגה הנדון בסוף התיבה.

16- בעד ההצעה, שבסוף התיבה תבוא תמיד ב רפה

בעד ההצעה, שגם בסוף התיבה תבוא ו, ורק אחר

חולם או שורק - ב רפה - מיעוט

בעד הצעת הא' מלמד: בדרך כלל יו, ואחרי חולם

ושורק ב - 1

בעד הצעת הא' בלאו, שבסוף התיבה תבוא תמיד ו - 2

ההצעה שבסוף תיבה תבוא תמיד ב רפה - נתקבלה.

הא' בן-חיים: ועתה - באמצע התיבה:

2- בעד ההצעה לכתוב ו באמצע התיבה תמיד

בעד ההצעה לכתוב בדרך כלל ו, אך בסמיכות לחולם או

שורק - ב רפה - 10

בעד ההצעה לכתוב ב רק אחרי אם קריאה

בעד ההצעה לכתוב ב תמיד - 4

ההצעה לכתוב ו בדרך כלל, אך בסמיכות לחולם או שורק

ב רפה - נתקבלה.

בעד הצעת הא' דותן, המחייבת להוסיף סימן רפה על אות ב- 8

נגדה - 5

ההצעה המחייבת להוסיף סימן על אות ב - נתקבלה.

הא' בן-חיים: אנו עוברים לאות x, שהיא צירוף העיצורים k עם s.

הא' אברמסון: בעניין זה הייתה החלטה מפורשת של האקדמיה.

הא' אירמאי: אפילו במלים עבריות, אם הן באות ממקור לועזי, צריך לכתוב קס, חוץ ממלים שנתאזרחו בכתב כס.

הא' בן-חיים: ההחלטה הייתה לגבי העברית, ולא לגבי התעתיק.

הא' ברוידא: לדעתי, אם הייתה החלטה, זו החלטה מוטעית. אין צורך בכללים שונים לשכבות שונות. אם x יוונית או רומית נכתבת בספרות הקדומה כס - הרי זה כלל מחייב, ונכתוב כס. אי אפשר לומר, שיש לכתוב אלכסנדר באות כ, ואילו אקספורט באות ק, כי זו אותה x ואותה לשון. אין טעם להבדלה מלאכותית. בתלמוד ובמדרש הועתקה x על פי רוב כס, ודבר זה נשמר בכל הספרות החדשה, ואין טעם לשנות. והרי יש גם מלים כאכסדרה, אכסניה ועוד. יש מקום לדייק ולהדפיס כס בכ"ף דגושה, אך אין טעם, למשל, להרחיק, בכתב ובתודעה, "אכסניה" מ"כסנופוביה" שהן משורש אחד, על ידי תעתיק "קסנופוביה".

הא' אברמסון: בתחילת התיבה זה קס.

הא' שלי: דבר אחד נראה ודאי: הצורה כס תיקרא בדורות הבאים, ברוב המקרים - כס (כ רפה). דומה, שהדאגה לקריאה נכונה שקולה כנגד הכול. אם יש עשרה יוצאים מן הכלל, נקבע אותם. בכך תסתיים הפרשה. נדע, כי לעתיד אין כותבים כס, אלא קס, שלא לשים מכשול לפני המוני הקוראים.

הא' איתן: יש בתלמוד גם מלים, ש-א כתובה בהן קס: פנקס, קסרקטין, טקסיס (גם: טכסיס).

הא' בן-שמאי: אני מסכים, שכל המלים הבאות מיוונית יש להעתיקן כס, כמו במקורות. בנוגע לדור הבא - יש לנו דוגמה של אלכסנדר, זוהי דוגמה שכיחה, שקוראים אלכסנדר (כ דגושה). לכל מה שנחליט כאן יש תורה שבעל פה, אין לדבר סוף. אלא שאנו צריכים ללכת לפי קו מסוים. לא יהיה אסון, אם מישוהו יקרא זאת, כאילו יש כאן כ רפה. אם אנו סומכים על לשון חיה, יש לשער, שהציבור מלמד את האדם, איך לדבר. הילד ילמד מפי הוריו ומוריו, איך לדבר. אלא שיש בעיה אחרת: לעתים אנו רואים מלים בלשונות אחרות, שיש בהן x שאינו אותו x, למשל המלה אקסטזה. בדרך כלל אנו תופסים את הדרך הזו: זה כס. אם יש מלה מפוקפקת, יש לבדוק אותה. אקסטזה יש לכתוב קס.

הא' בן-חיים: ההבחנה בין x ובין ks אין בה ממש. עד שלא המציאו את x, כתבו ks. x איננו הנה עצמאי, והו צירוף כתיבי של ק + ס.

הא' אירמאי: איננו דנים כרגע במלים עבריות שקיבלנו מיוונית, כמו אכסניה, ואפילו לא בשם הפרטי אלכסנדר. אנו דנים בשאלה: כיצד להעתיק לעברית מלים זרות, שמופיע בהן הצירוף x. השאלה צריכה להיקבע לפי כלל פונטי. x זהו צירוף של שני הגאים: ק + ס. קיבלנו בשביל ההגה k את האות ק, ובשביל s - ס. לכן הצירוף צריך להיות קס.

אי אפשר לעשות שני כתיבים לשמות של מקומות ואנשים, פרט לאלה שכבר נקלטו בעברית. אדם אינו חייב לדעת מה בא מיוונית, ומה מאנגלית? צריך שיהיה כלל אחד. במקורות אין כתיב אחיד: פעם יש קס, ופעם כס. אם מישוהו רגיל לכתוב כס, האם הוא רוצה, שהכול יקבלו את ההרגל הזה? זה איננו נימוק. אותן דוגמאות, שהביאו כמו אכסניה, אכסדרה, אלכסון - אלה מלים שנתקבלו בעברית לכתבן לא קס, אלא כס. אלה מלים שנעשו עבריות, ואינן קשורות בכלל שלנו.

אני מציע לכתוב קס, פרט ליוצאים מן הכלל, כמו אלכסנדר.

הא' מלמד: אני רוצה להביא את דעת מורי ורבי פרוס' אפשיין, שהיה בעד כס. אנו שואפים שיבטאו k, לכן נחליט לכתוב פ דגושה.

הא' ריבלין: איך נהגו הערבים בעניין זה? הערבים, כפי הנראה, התקשו לבטא את השם אלכסנדר. והם אמרו: אסנדר. אני מציע, שחוך מן השם אלכסנדר, שאותו נמשיך לכתוב כס, נכתוב כל x - קס.

הא' בן-חיים: יש הצעה קס, והצעה אחרת - כס. במקורות מצויות שתי הדרכים, אף על פי שדרך אחת מצויה יותר. אי אפשר לומר, שאין במקורות קס. לפי כללי העברית ולפי הנהג צריך להפוך את כ לרפה, ואם אנו מקבלים את הצורה כס; אנו מציעים לבטא כס (כ רפה).

הא' מלצר: זה יהיה הכלל: בכל מקום - קס; אך במלים שיש בהן מסורת של כס - נכתוב כס.

הא' בן-חיים: מלים שיש להן מסורת הן מלים עבריות. על כך אין ויכוח.

בעד ההצעה להעתיק x - קס - 11

בעד ההצעה להעתיק x - כס - 7

ההצעה להעתיק x - קס - נתקבלה.

הא' בן-חיים: נעבור לתעתיק התנועות. ההצעה הראשונה: a - א.

הא' מדין: הכוונה, שבאמצע התיבה תמיד תיכתב א לסמן את התנועה a. במקומות שאנו רגילים לכתוב ה בסוף תיבה, בשמות הנחשבים בלשון נקבה, כמו קאנאדה, נכתוב ה.

הא' ברוידא: במכונות הסינדרור יש אל"ף פתוחה (שמקורה במכונות אמריקניות לצורכי אידיש). ולעתים קרובות אתה מוצא בעיתונות וגם בספרים, בניגוד גמור לצורת הלשון העברית, אל"ף פתוחה לסימן a. אני מציע לאסור זאת במפורש. א נכנסת לעתים לסמן ולהוכיר את הפתח שלפניה, כגון במלים ובשמות "נאי", "שמאי", "ודאי", "רמאי", "בדאי". אני מציע להוסיף הערה והוראה האוסרת כאן פתח.

הא' בן-חיים: זהו דבר טכני.

הא' ייבין: אני תומך בהצעת הא' ברוידא, אבל נדמה לי, שעוד לא הגיע הזמן לזה. כאשר נדון בתנועות e, יש שם הצעה של א עם סימן אחר. כל עוד אנו מקבלים א עם סימן סגול, אין לנו רשות לפסול א בפתח.

הא' שלי: בהצעת הוועדה נאמר "להוציא שמות מקובלים הנכתבים בה' בסופם, כגון שמות של רוב המדינות והערים". האם הכוונה רק למדינות?

הא' מדין: ברור, שגם בשמות פרטיים כמו הלנה...

הא' שלי: וילנא, ורשא - כותבים בשני אופנים, גם באל"ף, גם בה"א.

הא' דותן: מה דינן של שמות ערים מקובלות, שאינן נכתבות באל"ף? האם א זו היא רשות או חובה?

הא' איתן: זוהי למעשה שאלה אחרת: מתי אנו הופכים שם זר כזה למלה עברית? אם אנו כותבים ורשה בלי א, אנו מאורחים בכך את המלה באוצר השמות העבריים. השאלה אינה שייכת לדיון זה, שמדובר בו על דרך להעתקת מלים, שהן זרות ממש. איזו מלה נכתבת כזוהי, ומתי מלה נעשית עברית – זו שאלה אחרת.

הא' דותן: זוהי שאלה, שאצלנו היא חשובה.

הא' בן-חיים: בראש המלה ובאמצעה איש אינו חולק שנכתוב א. חילוקי הדעות הם בנוגע לסוף המלה. יש סופי מלה, שבהם a הוא סיום נקבה, כגון קליאופאטרה. כתיב של ה בסוף מלה באות a יש לו מסורת גדולה בארץ-ישראל. שם כמו Caracalla – האם נכתוב בסופו ה או א? (הא' שלי: ואיך נכתוב Volga?)

בעניין זה יש שני מנהגים: מנהג אחד שכותבים בסוף ה. יש אחרים, האומרים, שכדאי שלא להבחין ולכתוב א בכל מקום. בגלל הנוהג אני בעד כתיבת ה בסוף מלה.

הא' בלאו: מאחר ששאלה זו תעלה באיזו צורה שהיא לגבי e, אני מציע להעלות את השאלה הזו בדיון משולב.

הא' בן-חיים: אין חולק על כך, שבראש תיבה ובאמצעיתה תבוא א.

בעד תעתיק a בסוף תיבה באות ה – 11

בעד כתיבת א גם בסוף תיבה – 2

ההצעה לכתוב ה בסוף תיבה – נתקבלה.

הא' דותן: אחרי שהחלטנו לכתוב ה בסוף תיבה, עומדת השאלה, האם שמות-תואר מן השמות הפרטיים יהיו בתי"ו (וארשה – וארשתי)?

הא' בן-חיים: לפי הדקדוק העברי יכול להיות גם וארשני. זוהי שאלה חשובה לדקדוק. איננו עוסקים בצד הדקדוקי. יש אפשרויות שונות בעניין זה, אבל הן עניין לא לתעתיק, אלא לדקדוק.

הא' דותן: ההחלטה לכתוב ה בסוף תיבה כובלת אותנו במידה מסוימת.

הא' מדין: אינך אומר "חיפתי", אף על פי ששם חיפה נכתב בה"א.

הא' בן-חיים: התנועה e.

הא' מדין: אחרי שהופץ גיליון ההצעות, נתבקשו החברים להגיש הצעות נוספות בכתב, ואמנם נשלחו כאלה. רובן בנויות על העיקרון של מתן ניקוד בחלל צר בין שתי אותיות: לכתוב אחרי הקונסונאנט בתוך השורה כעין צירי או כעין סגול, או שתי נקודות באלכסון, שאינן תופסות חלל ברוחב של אות שלמה, אלא רווח דק בין שתי אותיות. הצעה נוספת הייתה לכתוב ע כדרך שנוהג בכתב יידיש.

הא' מייזלש: העיקר – שהסימן יהיה נוח לעין ונוח לשימוש במכונת הכתיבה ובמכונת הסידור, ולא ישבש את תבנית התיבה, כפי שהעין רגילה בה. אין לקבל הצעה, המוציאה אות מן האלף-בית העברית ונותנת לה תפקיד חדש, שאין לה בעברית.

אני מציע סימן גרש למעלה כסימן הסגול, ולסימן דיאקריטי – או גרשיים, או הצורה המסולסלת של הגרש: בצורת גרש פשוט ישמש לסגול, ובצורת גרש מסולסל לסימן הדיאקריטי, לדוגמה: צ'רצ'יל. שתי הצורות מצויות במכונת-סידור. כדאי לזכור, כמה מרובות צורות הגרש כסימן דיאקריטי בלשונות אחרות.

הא' ייבין: השתרשה אצלנו ההכרה שכתובת ע לסימן e זה יידיש, ואין זה נכון. בחוברת האחרונה או לפני האחרונה של "לשוננו" פרסמה קבוצת חוקרים מחקר על כתובות ארמיות, ושם בפירוש משמשת ע במקום e, וזאת במאה השלישית או הרביעית לפני סה"נ, מאות רבות בשנים לפני שהייתה היידיש. איננו עושים כאן שום דבר יוצא מגדר הרגיל. אנו לוקחים אות, שאין לה שימוש בשפות לא שמיות ובתעתיק, ונתנים לה מובן מסוים, כשם שנתנים לאות א מובן של a.

הא' בן-חיים: ע יש לה משמעות בעברית. האם יעלה על הדעת לקחת פ ולהפוך אותה לסימן המציינ a? יש פה טעות אחת. האותיות א, ו, י, ה נמצאות במקרא כסימנים המביעים תנועות. יש א כתנועה. ע, לא זו בלבד שבמקרא אינה תנועה, אלא שאנו דורשים מכל יודע עברית לבטא אותה. לחזור היום אל ע כסימן תנועה – פירוש הדבר להתעלם ממצייאות של שמונים שנה ומן דרישתנו לבטא ע.

הא' ייבין: והרי נעשים פה דברים, המתעלמים ממצייאות שלפני שלושים שנה.

הא' דותן: אני מבקש לקרוא את הצעתי. ההצעה היא: לסמן e על כל גוניה בסגול מתחת לאות (נְטָה וכד'); במקום שהדבר אינו אפשרי, כגון בדפוס עיתונים, ורק שם – סגול מתחת לרווח קטן שבין האותיות (ג.ט.ה). או אפילו בתוך השורה (ג.ט.ה). עיקר ההצעה – לא לחדש סימנים, אלא להשתמש בסימן ניקוד קיים, שכל אדם יודע אותו. לא להרכיב את הסגול על גבי א או על גבי כל אות אחרת, כי זה ייקרא אחרת, אלא להשתמש בסימן, כפי שרגילים להשתמש בו. ואם אין אפשרות לכך, להזיז את הסימן קצת אל בין האותיות. לשם כך אפשר לצקת מטריצה נפרדת של סימן סגול.

הא' אורבך: מתחת השורה או בין האותיות?

הא' דותן: כך או כך, אינו רוצה להכריע בשאלה. זו החלטה לא-עקרונית. העיקר שלא לחדש סימן, אלא להשתמש בסימן קיים.

הא' ברוידא: ע אינה בגדר תנועה, אלא היא בעברית בגדר עיצור גרוני, וגם משום כך אינה באה בחשבון לסימן e. יש לבעיה זו צד שלילי, ויש צד חיובי. קודם כול אני רוצה לדבר על הצד השלילי.

מה שאינו לפי רוח הלשון העברית – זו דווקא ההצעה הראשונה של הוועדה לסמן e ב-א בסגול. אני מדגיש זאת ביתר הדגשה, משום שהייתי בעצמי שותף לדבר עברה זה לפני שנים רבות, בשעה שנקבעה אל-ף סגולה ב"דבר" ואחר כך בשאר העיתונים, קודם-כול, מסיבות התלויות במכונות, מדפיסים בעיתונות לעתים קרובות לא אל-ף בסגול, אלא אל-ף סתם, כגון באופן ל-Bevin או מאסארשמדיט ל-Messerschmidt. אבל, כפי שאמרתי קודם לגבי אל-ף פתוחה, אל-ף סגולה זו היא בניגוד לרוחו ומבנהו של הדקדוק העברי. אי אפשר ללמד את הילד להגות אל-ף סגולה בפני עצמה כמו ב"אַרְאֵלִים", ואחר כך להעתיק את שם הסופר "דאַרְאֵל", שבה אל-ף סגולה תשמש לווקאליזאציה של הרי"ש שלפניה (או י"ל פרוץ מכאן ו-פּאַרְאָז הספרדי מכאן). הצעה זו פוגעת בצורתה ובהגיגה של הלשון העברית. כשם שאל-ף פתוחה בתעתיק הועתקה בצורה שרירותית מיידש, באה אל-ף סגולה בתעתיק לחקות את העיין בידיש המשמשת לסימן e; אבל יידיש היא לשון אירופית, ולא שמית. עכשיו אני מגיע לצד החיובי. מגמתנו צריכה להיות לשמור את צורת העברית ולמצוא בתעתיק סימן או תחליף-סימן לתנועה e. שהרי זוהי בעצם השאלה היחידה שנשארה לפנינו.

אם אנו באים לכתוב תמיד אל"ף לסימן a, ו"ו בחולם לסימן o, ו"ו בשורק לסימן u, הרי יש למצוא פתרון מתקבל על הדעת לשאלת e בלבד.

נראה, שיש לבחור באחת משתי דרכים. או ללכת בעקבות המקובל מדורות, כשהיו נוהגים לסמן e בי"ד, כגון "אפותיקי" בתלמוד או "אסטיטי" בספרות החדשה. אלא שיש לשנות את היר"ד באופן גראפי במקצת בשינוי קל לצורך סימן e, כדי להבדילה מיר"ד רגילה לסימן i. הדרך השנייה הנראית לי אפשרית היא באמצעות האות ו'. בניגוד לאל"ף ויר"ד, המשמשות להזכיר או להאריך את התנועות שלפניהן, ו"ו היא היחידה בין אמות הקריאה, שבאה לסמן תנועה ממש. והיא נכתבת לא מעל לאות או מתחתיה, אלא בתוך השורה. ואם הו"ו בעזרת נקודה עליונה משמשת ל־o, ובעזרת נקודה אמצעית ל־u, מדוע לא נשתמש בה (שכאילו נקבעה להיות שמש). בעזרת נקודה תחתונה או סימן אחר, כדי לסמן e. מה גם שאנו מוצאים בספרות התלמודית מלים יווניות ורומיות שבה הנה e מובע באות ו. (הא' בן־חיים: בגלל שיבושי דפוס.) לא שיבושי דפוס, אלא דרך קבע. "אתנה" היוונית נכתבת אתונה, "גנסייה" היוונית נכתבת גנוסייה וכן "גיניסר" – "גינורסר", "פֶרְזוּבִיטר" – "פרוזבוטי", ועוד. אמנם דבר זה מעניין יותר לחקר היגיו הו"ו בימי בית שני (המזכירה בהקשר זה את ההיגיו התימני והליטיאי) – אבל יש בכך מעין אסמכתא קדומה לשימוש הו"ו, בתוספת סימן מיוחד, לסימן e בתעתיק.

הא' מלצר: לאחר הוויכוח הגעתי לשתי מסקנות, שהן קצת סותרות זו את זו, אבל גם משלימות. המסקנה הראשונה היא, שההצעה שלי להשתמש בנ"ן ההפוכה לציון e, היא טובה מאוד. אך לא שמעתי שום דברי חיוק ותמיכה להצעה זו מצד שום חבר, ורק פרופ' רבין אמר, שההצעה הזאת היא טובה כל כך, שהוא חושש שמא תתקבל גם בעברית.

מדוע אני רוצה נ הפוכה? כל תקנה לסמן e על ידי ניקוד שיבוא בין האותיות היא בבחינת "שור וחמור". הרי אנו מדברים על כתיב חסר ניקוד. המטרה היא להסתפק באותיות בלבד. והנ"ן הפוכה היא היחידה שאפשר לסמן אותה ברהיטות גם בכתב, ולא רק להדפיס אותה. אף על פי כן אין אני רואה כאן סיכוי, שההצעה הטובה הזאת תתקבל, ואני מצדי מסיר אותה. אם יימצא מישהו שיעלה אותה מחדש – אתמוך בו.

הא' ריבלין: דומה היה לי, שוהי הצעה ברורה ופשוטה. אבל אם החברים העירו את הערותיהם, אני מוכן להוסיף עליהם. חלילה לנו לקבל את ההצעה של ידידי ייבין להחזיר את e. כאן יושבים כמה יהודים מתימן ומפרס, וכיצד הם יראו זאת? אסור לזייף את e, שזיפו אותה במשך שנים על ידי שלא ביטאו אותה. אחרי ההגה ו, אני מציע להחזיר עטרה ליושנה ולבטא את e ואת ה.

ובנוגע לשאלת שאנו עומדים בה: אותה החלטה של ועד הלשון, שהופיעה ב"לשוננו", לא הייתה החלטה של מלומדים כמונו המרחפים באוויר, שם ישבו אנשים מעשיים. י המבטאת את e – זהו דבר רגיל בעברית. אז בא הדבר מן החיים. ההחלטה נתקבלה, אחרי שהחיים יצרו את הביטוי. נילדיקי (גֶלְדֶקָה) היו כותבים באות י ובמלה הזו הופיעו שלוש י. אחר כך אמרו שבסוף מלה לא תבוא י, וכך החליטו לכתוב את ה.

ההצעה של הא' בלאו היא הצעה סבירה: באופן טבעי כותבים י, ובסוף מלה ה. אני מציע לקבל הצעה זו.

הא' מירסקי: אנו חוזרים אל הוויכוח, שנתווכחנו באחת הישיבות הקודמות, לפיכך רואה אני צורך להחזיר דברים שאמרתי בפעם הקודמת. אינני מבין לכל החפץ והצורך של החברים, האומרים כאן ליתן סימן חדש בכתב. היה מקום לדבר זה, אילו היו אומרים לנו: אין לנו תחלת בסימני הכתב שיש לנו. עדיין לא שמענו, שצירי או סגול אינם יכולים לשמש לצרכים האלה,

אלא שיש פחד או חשש, שמא אין בכוח הטכנאים לכוון, איך ליתן סימן סגול או צירי במכונה מתחת לאות, כדרך שהיינו רגילים לקרוא כל הימים. שמעתי בפעם הקודמת גם מפי הא' בן-חיים: אילו באנו אל הטכנאים, והיינו מבקשים מהם להמציא אותיות מנוקדות בצירי או בסגול, אפילו במכונת הכתיבה, לא היה הדבר קשה מהם לעשות. איש לא אמר, שאין הדבר ניתן לעשות. ועדיין לא שמענו דבר מפי הטכנאים.

אם כן, מה לנו ולשינויים אלה? עד שלא נבוא אל הטכנאים ונגיד להם את צרכינו - לא נבוא לחפש דרכים אחרות, שהן דרכים קשות ומזיקות. אנו יכולים להביא תהפוכות בלשון, שאחר כך יצטרכו לעמול שנים רבות כדי לתקן אותן. סימנים חדשים בנקל ישבשו את הלשון העברית ויחבלו בה, ונצא ניווקים מכל דבר תקנה שאנו מבקשים לתקן.

אני מציע שנדחה את הדיון הזה, ונסירנו מסדר היום, ורק נחליט, שהאקדמיה תפנה אל הטכנאים, ונאמר להם, שאנו צריכים לניקוד כמה סימנים לתנועות, והצעותיהם יובאו לפני האקדמיה.

הא' מייזלש: כל הדיבור הזה אינו לסדר-היום. איננו דנים על ניקוד השפה העברית, אלא על ניקוד שמות לועזיים.

הא' מירסקי: ההצעה היא לנקד אותיות בצירי ובסגול.

הא' ייבין: בשביל לדרוש - צריך להסביר מה אנו רוצים. מה אנו רוצים לעשות? - שינויים באותיות קיימות, להוסיף סימנים?

הא' מירסקי: ההצעה היא לנקד את אותיות האל"ף-בית בצירי או סגול, כדי לסמן e, ובפתח או קמץ כדי לסמן a. אם תבוא טענה "איך נעשה זאת במכונות"? יתראו הטכנאים קושיות ואיבעיות.

הא' שלי: אני שומע את הצעות הניקוד בסגול, ומשתומם להיגיון שבדברים. בשעתו נלחמו כאן נגד הכתיב המלא. טענו: מדוע לא לנקד? נאמר, שאפשר להוציא מכוונות סידור מתאימות, אף היו ניסיונות מבטיחים. שמענו את האנשים שדרשו זאת, והחלטנו בעד כתיב מלא, מטעמים טכניים.

הא' בן-חיים: החלטנו על כתיב מנוקד.

הא' שלי: יש ממש לחלק זה של ההחלטה? זוהי המציאות? הרי עלינו להתווכח עם משרד החינוך שילמד כתיב חסר לפחות בכיתות הנמוכות. עכשיו באים לא רק אנשים שרצו וניסו להילחם על ניקוד העברית ולא הצליחו, אלא גם אלה שדחו את הניקוד למלה העברית מטעמים טכניים, ואוסרים יחד מלחמה בעד ניקוד מלים לועזיות שבתעתיק עברי. בַּגְד אִפְשֵׁר בלי ניקוד, אבל בְּיִן צִרִיך לְנִקֹּד דוּוּקָא.

כל ההצעות שהיו כאן: סגול מתחת לאות, סגול בין האותיות - מה יאמר עליה הציבור? האם לא ישאל היכן היו המציעים, כאשר דובר על כתיב עברי? מדוע או לא הלכו אל המהנדסים והטכנאים וביקשו להמציא מכוונות חדשות? עכשיו, כששואלים אותנו, איך לכתוב מלים לועזיות, מעלים הצעה זו? נכנסנו לדקדוקי עניות, לפרכות שוליות שאין להן שחר. הצעת הוועדה להשתמש באל"ף סגולה לתנועה e היא הרע במיעוטו. הרע, שיש בו פחות מכשולים מאשר בכל הצעה אחרת. קודם כול, האות כבר מצויה בתיבת הסידור. מניתי בשני עיתוני שבת קרוב לעשרים מלים ורות, הנעזרות באות א סגולה, ללא פגם כלשהו.

נכון, שאין העיתונים נוהגים קביעות בדבר. אך זאת רק משום רשלנות והפקרות, וכלום בסימנים אחרים יש ביטחון שידייקו? ועוד נצטרך להילחם, שיכתבו ו בחולם או בשורק כפי

שהחלטנו. הלוואי שנצליח בזה. הבהילות והחיפזון הם המכתיבים לעיתונים את קצב העבודה ודיקה – המלחמה על א סגולה תהיה הקלה ביותר.

מכל ההצעות שהיו כאן יש רק הצעה אחת, שהיא מבחינה מעשית טכנית שקולה כנגד א בסגול, זוהי הצעת הא' מיזלש, שנשתמש בגרש או בפסיק לסימן e. שניהם מצויים בתיבת הסיפור. אולי זה טוב גם לעברית. שם ויתרנו. מדוע נכריח עיתון לנהוג כך דווקא במקרה זה שהוא חשוב פחות?

הוועדה הייתה רחוקה מהתנצחות. שקלנו את כל ההצעות זו כנגד זו וראינו, כאמור, שאל־ף סגולה היא הרע במיעוטו, אין בה שום נזק. איש לא יוכיח, שאדם עשוי לטעות בקריאתה. איני רואה, מדוע צריך ללכת בדרכים עקלקלות, כאשר אפשר להשתמש באמצעי, המוציא אותנו מן הסבך ומאפשר, פעם אחת, להציע פתרון שלם, פשוט וקל.

הא' דותן: נדמה לי, שאני אחד מאלה, שדבריו של הא' שלי מופנים אליהם, ואני רואה עצמי חייב תשובה לשאלתו "היכן היינו, כאשר דובר בכתוב מלים עבריות?" מה נשתנה התעתיק מן העברית עצמה? אילו יכולנו לנקד את העברית ניקוד מלא, בטוחני שהכול היו תומכים בכך. השאלה היא: האם היה סיכוי להצליח בכך? בכתוב העברי ברור, שרצוי לסמן את התנועות e, a. אבל כפי שנוכחנו לדעת – והדברים נדונו כאן באריכות – קשה להוסיף סימנים בעברית. אי אפשר לציין בעברית תנועה כמו e על ידי אות עברית. צריך לציין זאת בצירי או בסגול או בשווא נע או בחטף סגול. אי אפשר להשתמש בסימנים אחרים של העברית. אך אם ניקוד אינו אפשרי, צריך להוסיף סימנים זרים, ותוספת סימנים זרים לא נתקבלה על דעת המליאה וגם לא על דעת הקהל הרחב והעיתונות.

לא כך הדבר בתעתיק. כאן אין חשש. אומרים, שכל תנועות e תסומנה – ואנו מפשטים – בצירי או בסגול, ולא חטאנו כלפי השפה העברית ולא כלפי הדקדוק העברי.

יש פרט נוסף, שצריך להזכירו: העברית נקראת, גם בפי ילדים, מתוך ההקשר שלה, מה שאין כן בשמות זרים. ברלין הוא שם ידוע, אבל יש שמות שאינם ידועים ואינם מוכרים. כאשר מופיע שם זר, והוא אינו מנוקד ואין בו סימנים, אין אדם יכול לקרוא אותו. אי אפשר להשוות את העברית ללועזית. אני מבקש להוציא מלבך, מר שלי, את המחשבה, שאנו דואגים ללועזית יותר משאנו דואגים לעברית. אלא שכאן ניתן לפשט ולהכניס סימן, שאי אפשר להכניסו בעברית.

שאלה שנייה היא: איזה סימן נכניס? ה' הפוכה או גרש לא שימשו לציין תנועה. למה לא נלך אפוא אל הסימן, שציין תנועה זו – סגול או צירי?

הרי אנו מגסים לערוך מערכת כללים חד-משמעית. אם אנו כותבים i לציין i – אינו יכולים להטיל על אות זו תפקיד נוסף. י יורדת אפוא מן הפרק (קריאה: לשנות צורתה... לשנות – פירושו לתת סימן חדש.

הוא הדין בעניין א סגולה. מעלתה היחידה – שהיא קיימת בכמה תיבות סידור. השאלה – אם צריך להתחשב בזה. נראה לי, שהסרת האל־ף והשימוש בסגול לבדו – טובה הרבה יותר. זה אינו מבלבל, זה אינו מטעה את מי שאינם יודעים לשנות לעז (והשמות הלועזיים מוכרים להם רק מתוך קריאה בטקסט עברי.

הא' ייבין: אנו יושבים פה ומשתדלים לרבע עיגול. אי אפשר לאחוז חבל בשני קצותיו, וא שעלינו להחליט, שאין דרך לבטא את e; ואם יש דרך על ידי הכנסת סימן, איני יודע במה עדיפה א בסגול על שלוש נקודות בתוך השורה? צריך להחליט אחת מן השתיים: או שמכניסים סימן, ואז אין הבדל, איזה סימן יהיה זה; או שמחליטים, כי רוח הלשון העברית מתנגדת להכנסת סימנים, ואז אין דרך לציין e. הא' מירסקי רוצה להכניס לנו את האל־ף-בית החבשי,

שיש בו כמאה סימנים. אפשר להכניס אותיות עם ניקוד ולכתוב את הכול בניקוד. כמה ויכוחים יתעוררו אז על ניקודה של כל מלה? נשב על כך במשך יובל שנים ולא נסיים את העניין.

הא' בן-חיים: אין לכרוך את שאלת התעתיק בשאלת הכתיב העברי. בכתיב העברי יש שורה של בעיות. האקדמיה, כמו ועד הלשון, החליטה עקרונית והודיעה על כך לשר החינוך, שיש להרבות בניקוד, ובאין ברירה יש להשתמש בכתיב בלי ניקוד לפי כללים קבועים. אנו משתמשים בניקוד, אבל עכשיו איננו עוסקים בשאלה זו. הכול מודים, שהמלה הלועזית אין לה כללים בעברית. כאן נתעוררה השאלה לגבי מספר התנועות שאנו נותנים, והיכן אנו נותנים. אלה אינן המלים הלועזיות הראשונות, שהלשון העברית כותבת; היא כתבה מלים מלשונות שונות, והיא השתמשה באותיות העבריות.

עכשיו הגענו לסימן e. יש שלוש הצעות אפשריות: האחת – אפשר לכתוב צירי או סגול מתחת האות. במכונת כתיבה אין. היום יש שיטות דפוס שונות והדשות. היום אין מניעה לשים תנועה תחת כל אות. איני מציע זאת, אבל זה אפשרי.

דרך שנייה היא – לא לסמן בכלל תנועת e; לאחר שנתנו סימנים לכמה תנועות, אנו יכולים להחליט שנסאיר את e ללא סימן. אנו יכולים להחליט, שלא פתרנו את שאלת e. אפשר להוציא הלכה פסוקה בכל העניינים הברורים, ובעניין זה תישאר הבעיה פתוחה.

יש דרך שלישית, שנראית בעיניי. אפשר לכתוב י עם סימן. הצעת ועדת הלשון הייתה לסמן צירי מעל לאות י. רצוני להציע הצעה שאינה מהפכנית, לפי דרכו של הכתיב העברי, ואינה מכניסה סימנים חדשים. לבי עם י, ואפילו בלי סימן.

כל ההצעות האחרות אינן מתקבלות. הניקוד יש בו מכשלה. אני רוצה שתחליט המליאה, שאם אין לה אפשרות של החלטה – תישאר השאלה פתוחה. ההצעה היא לשלול את ההצעה של א בסגול ולשלול את ההצעה של ע. נעבור להצבעה.

הא' ברוידא: אם ניתן הדבר להיעשות מבחינה טכנית, הרי הצעתו של הא' מירסקי קודמת לכל הצעה אחרת. תבקש האקדמיה להביא לפנינו חוות-דעת מומחים, אם אפשרי הסדר טכני יעיל לסימון סגול מתחת לאותיות במכונת הדפוס. אני מציע, שנצביע תחילה על ההצעה להעביר את השאלה לוועדה, שתקבל חוות-דעת בנידון. המדובר הוא במלים לועזיות ובסימן אחד בלבד.

הא' רבין: אין צורך בחוות-דעת טכנית. אני יכול לומר לכם מניסיוני, שאם תרצו להכניס תמונה כלשהי בתוך המכונה – הטכנאים יכינו זאת. אין בכך שום קושי. אפשר לסדר כל מכונה שהיא בצורה שיהיה ניתן לשים בה סגול מתחת לאות. אל נשכח, על מה אנו מדברים. לא מדובר במכונת כתיבה; אנו מדברים על דפוס. אין צורך בחוות-דעת טכנית. כאן צריך להכניס כעשרים אותיות נוספות בשביל תיבת הדפוס, כדי שיהיו אותיות האל"ף ב"ת מנוקדות סגול. אפשר לעשות חשבון, כמה זה יעלה לדפוס.

כאשר דיברנו על הנהגת הכתיב של האקדמיה, שוחחתי עם מנהלת "דבר הפועלת". זה כתב-עת מכובד, המודפס יפה. אמרתי, שאני רוצה להכניס ו חלומה ושרוקה וגם בכ"פ דגושות. התשובה הייתה: ברצון רב, אבל אתם תסדירו, שאנו נקבל למטרה זו תקציב מן הממשלה, כי זה צריך לעלות בכסף רב. כאן היה מדובר ב-5-7 אותיות נוספות. ומי יתאר לעצמו, שבתי הדפוס ינהיגו יותר מ-25 אותיות נוספות? ובכך עוד לא גמרנו. שהרי אות עם סגול תופסת יותר מקום בגובה.

הא' מירסקי: איני מבין בענייני מכניקה, ייתכן שמומחים לדבר יציעו הצעה שיהיה אפשר לעשות לפיה את הסגול בנפרד מן האותיות.

הא' בן-חיים: תפקידה של האקדמיה הוא להחליט על הצד הלשוני. את הבעיות הטכניות יפתרו או לא יפתרו; אין זה מענייננו. השאלה שלנו היא: האם זה מתיישב עם כללי הלשון העברית?
עלינו לפתור בעיות לשוניות.

הא' שלי: אם נחליט כדרכנו החלטה עקרונית, ונטיל על זולתנו לחפש מי שיבצע אותה, אני מבטיחכם, כי כעבור עשר שנים תחזור האקדמיה אל אותה שוקת שבורה.

הא' מלמד: אות עם תנועה אפשר לעשות.

הא' בן-חיים: נצביע קודם על ההצעה הראשונה: א בסגול.

הא' אירמאי: קודם כול מצביעים על שינויים, ואחר כך על ההצעה המקורית.

- 2 - בעד ההצעה לסמן את תנועת e באות e (הצעת הא' ייבין)
- 4 - בעד ההצעה לסמן את תנועת e בגרש

הא' אברמסון: הצבעתי בעד הצעה זו, מתוך רצון להסתייג - שבסוף מלה תבוא אות, אם קריאה.

- 6 - בעד ההצעה לסמן את התנועה באות י, ובסוף המלה - באם קריאה שיוחלט עליה
- 6 - בעד ההצעה שבסוף המלה תבוא האות ה
- 1 - בעד ההצעה שבסוף המלה תבוא י
- 2 - בעד ההצעה (הצעת ועד הלשון) של י מסומנת מעליה

הא' בן-חיים: ועתה ההצעה, שתנועת e תסומן בסגול.

הא' דותן: אני מבקש להביא את ההצעה כפי שהצעתי: לסמן תנועת e על כל גווניה בסגול מתחת לאות, ובמקום שהדבר אינו אפשרי, כגון בדפוס עיתונים, ורק שם - סגול מתחת לרווח קטן שבין האותיות או בתוך השורה.

- 10 - בעד ההצעה לסמן את תנועת e בסגול
- 2 - בעד ההצעה לשים סגול בין האותיות במקום הצורך
- 8 - בעד ההצעה האלטרנאטיבית שלא לסמן כלל תנועת e
- 4 - בעד הצעת הוועדה לסמן את תנועת e באות א סגולה

הא' רבין: לא לסמן את התנועה בכלל, במקום שהסגול אינו אפשרי. זו אינה האלטרנאטיבה היחידה.

הא' דותן: ההצעה של סגול, שקיבלה רוב, היא רק מחצית הצעתי, היא ההצעה במקום שהדבר אפשרי. במקום שסימון הסגול בלתי אפשרי - הייתה לי הצעה, אך היא לא נתקבלה. עכשיו יש מקום לדבר על הצעה אחרת למקרים, שבהם סימון הסגול אינו אפשרי.

הא' רבין: אני רוצה להצטרף להצעתו של הא' דותן. אף על פי שיש הצעה, שזכתה במספר הקולות הגדול ביותר, אין לנו רשות לקחת אותה כאלטרנאטיבה אוטומאטית. אני

מציע - לשם ניסיון - להצביע פעם נוספת בעד ונגד הצעה זו, כאשר אנו יודעים, שאין הצעה אחרת; להצביע מה יהיה, אם מבחינה טכנית זה איננו אפשרי. באותם מקרים, שאי אפשר להדפיס בסגול - מה על האדם לעשות? עלינו לתת הצעה אלטרנטיבית למדפיס.

הא' בן-חיים: לפי מניין הקולות זכתה ההצעה לסמן את התנועה בסגול. החברים הצביעו, בלי לדעת מה תהייה התוצאות. אני מציע להעמיד את ההצעה לסמן את התנועה בסגול להצבעה נוספת ולאישור סופי.

הא' מלצר: הצבעתי בעד הסגול כמשאלה, כן יהי רצון, אילו היה אפשר, אבל אני משוכנע שאי אפשר.

הא' דותן: לא הגשתי זאת כהצעה יחידה.

הא' בן-חיים: ביקשת לחלק את הצעתך לשתי הצעות.

הא' אירמאי: אני חושב, שאם לא הודיע היו"ר מראש לפני ההצבעה, שזוהי הצבעה ניסיונית שאינה מחייבת, אסור לחזור על ההצבעה. פירוש הדבר - שההצבעה תופסת עקרונית אני נגד הצבעה פעמיים. לא היה זה בסדר, שערכנו היום הצבעה חוזרת, לאחר שהצבענו על אותה הצעה בישיבה הקודמת. אני רואה, שזה הופך למנהג. לכן אני מבקש לראות את ההצעה שנתקבלה ברוב קולות כהצעה מחייבת, ותיערך הצבעה אחרת על האלטרנטיבה, כלומר מה יהיה במקום שהצעה זו אינה ניתנת לביצוע.

הא' שלי: אני מצטרף לדעה, שההצבעה שקיימנו היא הצבעה. אם אנשי הדפוס והעיתונים יאמרו שהם מקבלים זאת על עצמם - אדרבה. לכן אני מציע, כי בימים הקרובים תקיים מנהלת האקדמיה שיחה עם עורכי עיתונים ועם מו"לים ידועים. נשמע מפיהם לקראת מה הם מוכנים ללכת. ואולי יש להם הצעות. כך תהיה לנו שהות לשיקול דעת. סיכום המשא-והמתן, השיחות והבדיקות יאלפוגו מה לעשות בישיבה הבאה של המליאה.

הא' בלאו: ההצבעה נערכה באופן שרבים מן הנוכחים הצביעו מספר פעמים. כדי להחליט מהי ההצבעה הסופית, צריך לעמת את האפשרויות השונות. יש אפשרויות, שיש להן סיכויים גדולים יותר. ייתכן שחברים שהצביעו בעד שתי אפשרויות, עכשיו יכריעו סופית. נראה לי, שמבחינה פרלמנטרית זוהי הדרך הנכונה, אפילו היא מחייבת הצבעה נוספת. לפנינו היו שלוש הצעות: הצעה אחת הייתה לכתוב סגול מתחת לאות. לגבי הצעה זו נקבע, שאם אפשר לנקד - נקדו. בנידון זה יש ספקות רציניים, אם קיימת אפשרות כזו. הא' שלי עצמו העלה ספקות לגבי אפשרות זו. החברים הצביעו בעד אפשרות זו, כי היא נראית כעשויה לפתור את השאלה בדרך הפשוטה ביותר, אילו היה הדבר אפשרי. נשארות שתי אפשרויות: האחת - שלא לסמן את התנועה, הצעה שקיבלה 8 קולות; השנייה - לסמן את התנועה באות י ובסוף המלה ה - הצעה שקיבלה 6 קולות.

הא' שלי: אני מבין, שיש מקום לשקול הצעות שקיבלו 10 או 8 קולות, שזה כמעט רוב הנוכחים. אבל מה אמרת לנו הצעה שקיבלה 6 קולות?

הא' בן-חיים: ביקשתי לדעת, אם החברים מאשרים את ההצבעה. אנו יוצאים מהנחה, שצריך להגשים זאת. והיה אם לא, יש אולי אלטרנטיבות, אם זהו רצון הרוב - נאשר זאת. אם יש ספק - נצביע רק על ההצעות שקיבלו רוב קולות. אני קובע, שההצעה לסמן את התנועה בסגול מתחת לאות קיבלה את רוב הקולות.

הא' מייזלש: אחרי כל הוויכוח באים עכשיו להיוועץ בטכנאים. הכול מודים, שסגול הוא צורה יפה.

הא' בן-חיים: המליאה החליטה על סגול. ננסה להגשים זאת.

הא' ברוידא: לא כל פתרון טכני כרוך בהכרח ביציקת אותיות חדשות. אבל את האפשרויות הטכניות יש לבדוק עם טכנאים, קודם-כול, ולא עם מו"לים ועם עורכי עיתונים. אנו יודעים, מהי העיתונות מבחינת רמתה התרבותית והלשונית, ומהו רוחב ידם ואופקם של מו"לים. ולא זה הדבר שצריך להכריע. המליאה אמרה את דברה, שהיא מעדיפה סגול. על כן יש לברר דבר זה תחילה, ויש להיוועץ בטכנאים, ולא במו"לים ועיתונאים.

הא' שלי: לא הוצאתי מן הכלל אפשרות להיוועץ גם בטכנאים. הרי זה ממילא חלק הכרחי במשא ומתן הכללי.

הא' בן-חיים: התחלטה של המליאה מוחזרת למנהלה, ובה יתייעצו, כיצד מגשימים את ההצעה שנתקבלה, ועם מי מתייעצים. תימצא דרך לברר את השאלה עם כל הגורמים המתאימים.

הא' ברוידא: האקדמיה היא מוסד בלתי-תלוי.

הא' בלאו: אני מציע, שנחזור ונצביע על ההצעה האלטרנטיבית שלא לסמן את הסגול כלל, במקום שאין אפשרות.

הא' אירמאי: אני טוען נגד הצבעה שנייה. היום בישיבה זו אסור להצביע על אחת משמונה ההצעות שהצבענו עליהן. אחרת אנו עושים כל הצבעה פלסטר. אני טוען נגד הצבעה חוזרת על הצבעה פורמלית.

הא' בלאו: לא הייתה כאן הצבעה סופית. אנשים הצביעו וחזרו והצביעו, ואחרים אולי לא הצביעו בכלל. כעת יודעים החברים, מה עומד על הפרק. לפי ההצעה – במקום שאי אפשר להשתמש בסגול מתחת לאות, לא נציין תנועת e בכלל.

הא' אירמאי: היום החלטנו כך.

הא' בלאו: הנתונים בזמן ההצבעה היו שונים מן הנתונים עכשיו. עכשיו זוהי הצעה המשלימה את ההצעה לסמן את התנועה בסגול.

הא' אירמאי: אם ההצעה היא חדשה לגמרי, צריך לשלוח אותה בכתב לפני הישיבה ולזמן ישיבה מיוחדת להצבעה. הצעות שלא היו בסדר היום – אי אפשר להעלותן היום.

הא' ייבין: הצבענו והבענו את דעתנו. קודם כול אנו מבקשים לקבל את ההצעה של הסגול. היו שהצביעו בעד שתי הצעות. אני מניח, שחבר שהצביע בעד שתי הצעות, פירוש הדבר – שהוא בעד אחת משתי האלטרנטיבות: ברור, שהאלטרנטיבה הרצויה לו היא סגול, ולא – האלטרנטיבה היא שלא לסמן לגמרי. אם לא ההצעה לסמן בסגול, הרי באה ההצעה שלא לסמן בכלל, שקיבלה את מספר הקולות הגדול אחר הצעת הסגול.

הא' איתן: היום החליטה המליאה רק על הסגול מתחת לאות, ובכך אנו באים אל העיתונות בדרישה קשה להגשמה. אבל אם ניתן מקום גם לאחת ההצעות האחרות, אנו אומרים לעיתונות: אנו דורשים להנהיג ניקוד סגול, ואם אינכם רוצים או אינכם יכולים, הרי לכם דרך אחרת – בלי כל סימן. ואין ספק, שהכול או הרוב המכריע ילכו בדרך השנייה, בדרך הקלה.

הא' בן-חיים: האם המליאה רוצה שנצביע עוד פעם, או שאתם רואים מה שכתוב כאן כהצבעה סופית? יש כאן הצעה של הא' בלאו לערוך הצבעה חוזרת, והצעה של הא' אירמאי לראות את ההצבעה שקיימו כמחייבת.

הא' מלצר: הצבענו בעד ההצעה לסמן את התנועה בסגול. אם חלילה לא תבוצע ההצעה - האלטרנאטיבית היא שלא לסמן את התנועה.

הא' בלאו: אני טוען, שצריך להצביע פעם נוספת על ההצעה שלא לסמן כלל תנועת e כאלטרנאטיבה.

בעד הצעת הא' אירמאי לראות את ההצבעה כסופית 10 -

בעד הצעת הא' בלאו להצביע פעם נוספת על ההצעה 7 - 3

הוחלט: תנועת e תסומן בסגול.

התנועות i, ü - י (ובתחילת המלה או ההברה: אי) - נתקבל.

התנועה o - ו (ובתחילת המלה או ההברה: או) - נתקבל.

התנועה u - ו (ובתחילת המלה או ההברה: או) - נתקבל.

הא' בן-חיים: ההצעה להעתיק את הדו-תנועה ay - יי (ובתחילת המלה או ההברה: איי); ואת הדו-תנועה ey - במסמן שייקבע לסגול וי-ד אחריו.

הא' רבין: לפי ההחלטה של תעתיק e בתוספת י. לפי זה: מ'יזר, ובמקום שאי אפשר לסמן סגול: מ'יזר, ב'י-ד בלבד.

הא' ברוידא: הדבר תלוי בהחלטה על הסגול. כיוון שהחלטנו כי ההגה a הוא א, מציע אני להעתיק את ההגה ay באל-ף בתוספת י-ד אחת לפי דוגמת "שמאי", "ודאי" (למשל קראיזלר, איזנר Eisner, Kreisler), ואת ההגה ey בשתי י-ד (למשל מייפלואר, ביילי Mayflower, Bailey).

הא' מלמד: ודיי, שמיי - יש כתיב בשני י.

הא' ייבין: "אי" בראשית מלה תיקרא א'י. הדרישה לכתוב א בפתח היא דרישה חדשה. החלטנו בפירוש לא לסמן את הפתח.

הא' ברוידא: לסימן ay בראש מלה אפשר להשתמש, אם תתקבל הצעתו, באל-ף בפתח המצויה במכונת הסידור.

הא' בן-חיים: הוועדה הציעה איי - שני י, והא' ברוידא מציע א'י - ב'י-ד אחת.

בעד הצעת הוועדה ay בראש המלה - איי (בשני י) - 11

בעד ההצעה א'י (בפתח וב'י-ד אחת) - 2.

הא' רבין: לעניין ey ההצעה היא לכתוב מה שיתקבל על תעתיק e בתוספת י.

הא' בלאו: אני מציע לרחות את ההצעה.

הא' בן-חיים: מה שיוחלט ב-e יקום לגבי ey, ולגבי eu.

הא' רבין: לעניין au, הנהגה כדו-תנועה, ההצעה היא לכתוב או (בלי נקודה באות ו) (בלאו, קאוטסקי).

הא' בן-חיים: אם מישהו יבטא כאן הגה ו כמנהגו, לא יעשה דבר ללשון העברית. קשה

להציע כאן ו שרוקה, שאם כן בתחילת המלה יקראו u. הוועדה הציעה דבר נכון – לכתוב "או" (בלי שורק).

הא' מלצר: למה לא לנקד את ו? מה הניע את הוועדה להציע זאת?

הא' רבין: הטעם הוא, שאין מקום לוי"ו שרוקה אחר תנועה. ועוד: בתחילת מלה לא נצטרך לכתוב "אאו". "או" תהיה קריאתו ברורה: זו לא א עם שורק אחריה, ולא א עם חולם.

הא' מלמד: מה מפריע לכתוב פתח תחת א?

הא' רבין: אָו (בשורק) מנוגד לרוח הלשון העברית.

הא' מלמד: בתחילת מלה צריך לבוא פתח.

הא' בן־חיים: אין מחלוקת, שבאמצע ובסוף המלה יכתב "או"; הבעיה היא בראש המלה.

בעד ההצעה לכתוב גם בראש מלה "או" – 11

בעד ההצעה לכתוב בראש מלה "אָו" (בפתח) – 6

הוחלט: au – או (בלי פתח ובלי שורק).

הוחלט: oy – וי (ובתחילת המלה או ההברה: אוי).

הא' רבין: הצעת הוועדה: תנועות נאזאליות (כגון on, an) בצרפתית או e, a בפולנית – נכתבות בתוספת n. תנועות מרוככות נכתבות באות י לפניהן. אלו הן שתי החלטות כלליות לגבי סוגים מסוימים של תנועות, שקיימים בצרפתית ובשפות אחרות, לא באנגלית. ההצעה אינה מושלמת, יהיה זה מנוחך, אם נמציא אות מיוחדת לזה. אנו מציעים להוסיף פשוט n לתנועות המאונספות.

הא' ברוידא: אפשר לקבל את ההצעה לכתוב זאת באות n קטנה.

הא' רבין: בתנועות אחר עיצורים מרוככים בלשונות סלאויות, כותבים את התנועה המקובלת וכותבים לפנייה י (פיאטיגורסקי, נ'ט).

הצעת הוועדה נתקבלה.

הא' בן־חיים: אני מעמיד את כל הכללים של התעתיק להצבעה סופית. ההצבעה כוללת גם את ההחלטה על התנועה e, שאולי תעסיק אותנו בבירור נוסף.

כללי התעתיק אושרו.

הא' בן־חיים: אני רוצה להודות בזה בשם המליאה לוועדה, שהכינה יפה את החומר, ועשתה מלאכה טובה.

ג. הא' בן־חיים: בשנה זו תסתיים כהונת המנהלה, המורכבת, כידוע לכם, מנשיא, סגנו ומיושב־ראש הוועדים. כמנהגנו עד עתה – והקפדנו על קיום המנהג כל השנים – הייתה בחירת המוסדות, כלומר המנהלה והוועדים, בישיבה האחרונה של המליאה באותה שנה. כרגיל הובאו לפני המליאה הצעות, והמליאה רשאית כמובן לבחור כפי שתבחר.

המנהלה, בדונה ביום כ' בסיוון בדרכי עבודתה של האקדמיה, הגיעה לכלל דעה, שיש צורך לבדוק את נוהלי העבודה ולהתאימם יותר לצרכים ולמציאות. העובדה, שהדיונים

במליאה מתמשכים הרבה, ולעתים מושקע זמן מרובה בדיונים בהצעות, שכבר הוכנו יפה על ידי הוועדות, גורמת לתקלות ולעיכובים בפרסום החלטותיה של האקדמיה, הן בתחום המונחים והן בתחום הדקדוק.

המנהלה סבורה, שיש צורך להציע הצעה מפורטת על נוהלי העבודה, ואולי אף לשנות בעניין זה את התקנון, אם יתברר הכרח בשינוי. בין השאלות שנדונו הועלתה גם ההצעה להגביל להבא את כהונתם של הנשיא ושל המנהלה כולה, כדי שלא ישמשו אותם החברים בתפקידים ברציפות. בעניין זה הושמעו דעות מתנגדות.

כיוון שהעניין טעון הכנה מספקת, החליטה המנהלה להציע לפני החברים היום לדחות את בחירת המוסדות לשנה אחת, כדי שתהיה שהות למנהלה היוצאת להכין הצעה.

אני מביא דבר זה לפני המליאה, ואם לא ייראה לה דבר זה, הרי עליה לבחור מנהלה חדשה. הדבר לא יוכל להיעשות – נדמה לנו – בישיבה זו.

לא נוכל לקיים היום את בחירת החברים החדשים. התקנון מחייב לקיים את הבחירות במניין של שני שלישים. איני רואה לפניי מניין כזה.

אני מבקש, שתחליט המליאה, שיש סמכות למנהלה לכהן עוד שנה נוספת, זו הפעם הראשונה, שאיננו יכולים לקיים את הבחירות במועדן. החברים לחצו על גמר הדין בכללי התעתיק, ולא התפנינו לעניין הבחירות.

הא' שלי: ההצבעה על המשך עבודת המנהלה צריכה להיות בפורום אחר.

